Íå ïàêë³äàéöå æ ìîâû íàøàé áåëàðóñêàé, êàá íå ¢ì¸ðë³!
ÔÐÀÍÖ²ØÀÊ ÁÀÃÓØÝÂ²×

"Âîæûê" óæî ñìÿÿööà íå áóäçå?

Ïàâîäëå ÑÌ², íàø ñëàâóòû áåëàðóñêàìî¢íû ÷àñîï³ñ ñàòûðû ³ ãóìàðó "Âîæûê" ñïûíÿå ñâà¸ ³ñíàâàííå ³ ç íàñòóïíàãà 2022 ãîäà âûäàâàööà íå áóäçå. Âûéäçå àïîøí³ íóìàð "Âîæûêà" ñ¸ëåòà ¢ ñíåæí³, ³ ¢ñ¸. ¨í íàâàò íå ¢íåñåíû ¢ ïàäï³ñíû êàòàëîã âûäàííÿ¢ íà íàñòóïíû ãîä.

Ñ¸ëåòà ÷àñîï³ñ "Âîæûê" àäçíà÷û¢ 80-ãîääçå. Àêàçàëàñÿ, øòî ãýòà áû¢ ÿãî àïîøí³ þá³ëåé. ¨í ç'ÿ¢ëÿ¢ñÿ ïåðààåìí³êàì çíàêàì³òàãà áàÿâîãà âûäàííÿ "Ðàçäàâ³ì ôàøûñöêóþ ãàäç³íó". Çà êàðîòê³ ÷àñ âûéøëà ç äðóêó 18 íóìàðî¢. Ç ãýòàãà àã³òïëàêàòà ³ ïà÷àëàñÿ ðàäàñëî¢íàÿ áåëàðóñêàãà ñàòûðû÷íà-ãóìàðûñòû÷íàãà ÷àñîï³ñà "Âîæûê".

Ñà æí³¢íÿ 1945 ãîäà ÷àñîï³ñ "Âîæûê" âûäàâà¢ñÿ ïà-áåëàðóñêó ¢ Ìåíñêó. ¨í ïåðàæû¢ âàéíó, ðýïðýñ³³, êàìóí³ñòû÷íàå ³ ñàâåöêàå ïàíàâàííå. À âîñü öÿïåð, ïàñëÿ 80 ãîä ³ñíàâàííÿ, óòðûìàööà ¢ ñ¸íÿøí³ ÷àñ ÷àñîï³ñ íå çìîã. Øêàäà.

×àñîï³ñ "Âîæûê" - ãýòà íàøà ã³ñòîðûÿ ë³òàðàòóðû ³ ìàñòàöòâà. ßìó ïàø÷àñö³ëà, øòî íà ÷àëå ÷àñîï³ñà ¢ âàäàííûÿ ³ ïàñëÿâàåííûÿ ãàäû áû¢ òàê³ ìàéñòàð ñìåõó, ÿê Êàíäðàò Êðàï³âà. Ãýòà äçÿêóþ÷û ÿìó ³ ÿãî òàëåíàâ³òûì ïàïëå÷í³êàì óæî òàäû áûë³ çàêëàäçåíû òðàäûöû³, ÿê³ÿ ¢ñå äçåñÿö³ãîääç³ äàçâîë³ë³ "Âîæûêó" áûöü ñàïðà¢äû íàðîäíûì âûäàííåì. Ó 1960-1990-ÿ ãàäû ¸í ç'ÿ¢ëÿ¢ñÿ àäíûì ç âÿë³êàòûðàæíûõ ÷àñîï³ñà¢ Áåëàðóñ³, ÿê³ ëþá³¢ íàðîä. Âÿäîìà æ, íà ïðàöÿãó ñâàéãî 80-ãîääçÿ "Âîæûê" çâåäàë óñ¸: ³ âûñîê³ÿ òâîð÷ûÿ ¢çë¸òû, ³ ãëûáîê³ÿ ñïàäû. Ïàë³òû÷íàÿ àòìàñôåðà, ñàöûÿëüíûÿ ðýàë³³ íà ðîçíûõ ýòàïàõ íàøàé ã³ñòîðû³ íå ìàãë³ íå àäá³ööà íà ³äýéíà-ïàë³òû÷íûì ³ òâîð÷ûì óçðî¢í³ ÷àñîï³ñà. Õîöü áû òàìó, øòî ¸í ïàâ³íåí áû¢ êàë³ íå âûñìåéâàöü, òî õîöü íåêàãà êðûòûêàâàöü. Àëå öÿïåð ïàñïðààóé êàãî êðûòûêóöü: ö³ ì³í³ñòðà, ö³ ÷ûíî¢í³êà áîëüøàãà ðàíãó, òî áóäçå íåïðûåìíàñöåé øìàò. À "Âîæûê" ëþá³¢ êðûòûêàâàöü, òàìó ¸í áû¢ êàëþ÷ûì ³ ïðà¢äç³âûì.

Óñ¸ ëåïøàå, øòî íàï³ñàë³ áåëàðóñê³ÿ ï³ñüìåíí³ê³ íà í³âå ñàòûðû ³ ãóìàðó, ïðàéøëî ïðàç "Âîæûê". Íàâàò ïåðøàÿ êí³æêà ¢ æàíðû ñàòûðû ³ ãóìàðó Âàñ³ëÿ Áûêàâà "Õîä êàí¸ì" áûëà íàäðóêàâàíà ¢ á³áë³ÿòý÷öû "Âîæûêà". Äàðý÷û, á³áë³ÿòý÷êà "Âîæûêà" âûäàâàëàñÿ ç 1957 ãîäà. Ó á³áë³ÿòý÷öû äðóêàâàë³ñÿ êí³ã³ Ï³ìåíà Ïàí÷àíê³, Ìàêñ³ìà Òàíêà, ßíê³ Áðûëÿ, Í³ëà Ã³ëåâ³÷à, Ðûãîðà Áàðàäóë³íà, ßíê³ Ñ³ïàêîâà, Ïà¢ëà Ì³ñüêî ³ ìíîã³õ-ìíîã³õ ³íøûõ.

Äàâàéöå ïðûãàäàåì, íàïðûêëàä, íàïðûêàíöû 1980-õ ãàäî¢ âûäàííå ¢ á³áë³ÿòý÷öû "Âîæûêà" "Ñêàçà ïðà Ëûñóþ ãàðó" Óðàíö³øêà Âÿäçüìàêà-Ëûñàãîðñêàãà. Ãýòà ìû öÿïåð âåäàåì, øòî à¢òàðàì "Ñêàçà..." ç'ÿ¢ëÿåööà Í³ë Ã³ëåâ³÷. À òàäû à¢òàðàì áû¢ íåâÿäîìû Âÿäçüìàê-Ëûñàãîðñê³. Ðýäàãàâà¢ "Âîæûê" ó òîé ÷àñ íàéâûäàòíåéøû áåëàðóñê³ ï³ñüìåíí³ê ³ ÷àëàâåê Âàëÿíö³í Áëàê³ò (1938-2007). Äçÿêóþ÷û Âàëÿíö³íó Óëàäç³ì³ðàâ³÷ó, íàäðóêàâàë³ "Ñêàç ïðà Ëûñóþ ãàðó" 30-òûñÿ÷íûì íàêëàäàì. ² ïîñïåõ âûäàííÿ áû¢ ôåíàìåíàëüíû: çà àäç³í äçåíü ðàçûøî¢ñÿ ¢âåñü òûðàæ. À ÷ûòà÷û ïà÷àë³ ï³ñàöü ó "Âîæûê", òýëåôàíàâàöü, íàâàò ïàãðàæàöü, ÷àìó "Ñêàç..." íàäðóêàâà¢ñÿ ìàëûì íàêëàäàì. ² òàäû ðýäàêòàð Âàëÿíö³í Áëàê³ò âûðàøàå íàäðóêàâàöü äàäàòêîâûì íàêëàäàì ó 100.057 àñîáí³êà¢, êàá õàï³ëà ¢ñ³ì, êàãî ãýòà ïàýìà çàö³êàâ³ëà.

Ó "Âîæûêó" äðóêàâàë³ñÿ àìàëü óñå ï³ñüìåíí³ê³, ïà÷ûíàþ÷û àä ßíê³ Êóïàëû ³ ßêóáà Êîëàñà. Ïðû "Âîæûêó" âûäàâàë³ñÿ íå òîëüê³ á³áë³ÿòý÷êà, àëå ³ êàëåêòû¢íûÿ çáîðí³ê³ ñàòûðû ³ ãóìàðó, ïåðàêëàäû. Ç ÷àñîï³ñàì ñóïðàöî¢í³÷àë³ ìàñòàê³ Àíàòîëü Âîëêà¢, Ñÿðãåé Ðàìàíà¢, Ì³êàëàé Ãóðëîâ, Âàëÿíö³í Ö³õàíîâ³÷, Ðûãîð Ãðàìûêà ³ äçåñÿòê³ ³íøûõ ñëàâóòûõ áåëàðóñê³õ ìàñòàêî¢.

Ó 1992 ãîäçå ¢ Ìåíñêó âûõîäç³öü ë³òàðàòóðíû çáîðí³ê "Âîæûê ñìÿåööà", êóäû ¢âàéøë³ ëåïøûÿ òâîðû "âîæûêà¢öà¢" çà 50 ãàäî¢. Íà 500 ñòàðîíêàõ âûäàííÿ, áûë³ íàäðóêàâàíû âåðøû, ï'åñê³ ³ àïàâÿäàíí³, ïà÷ûíàþ÷û àä Ïåòðóñÿ Áðî¢ê³, Àíàòîëÿ Àñòðýéê³, Êàíäðàòà Êðàï³âû, ßêóáà Êîëàñà, Ìàêñ³ìà Òàíêà ³ òûõ à¢òàðà¢, õòî äðóêàâà¢ñÿ íà ñòàðîíêàõ "Âîæûêà" ¢ 1980-1990-õ ãàäàõ. À ãýòà Ñÿðãåé Ãðàõî¢ñê³, Í³ë Ã³ëåâ³÷, Óëàäûñü Öâÿòêî¢, Âàñ³ëü Ã³ãåâ³÷, Ãåîðã³é Ìàð÷óê, Ãåîðã³é Þð÷àíêà, Àëåñü Ïåòðàøêåâ³÷ ³ äçåñÿòê³ ³íøûõ ï³ñüìåíí³êà¢.

² õîöü ó àïîøí³ÿ ãàäû íàêëàä âûäàííÿ çíà÷íà çìåíøû¢ñÿ, òûì íå ìåíø ïðà "Âîæûê" áåëàðóñû âåäàë³, ÷ûòàë³ ÿãî, ëþá³ë³ ³ ¢ñì³õàë³ñÿ. "Âîæûê" çà¢ñ¸äû áû íàòõíÿ¢ ëþäçåé íà æûöö¸, ¸í í³êîë³ íå ãóáëÿ¢ ñâà¸é íàäç¸éíàñö³, õàöÿ ³ øìàò êàãî êðûòûêàâà¢, âûñìåéâà¢, òóðáàâà¢. Àëå öÿïåð, â³äàöü, ó íàøàé êðà³íå íå äà ñìåõó ³ æàðòà¢. Íàø ëþá³ìû "Âîæûê" ñìÿÿööà ¢æî íå áóäçå. Õàöÿ ÿ, ø÷ûðà êàæó÷û, âåðó, øòî ¸í âåðíåööà íà Áåëàðóñü. ßê ï³ñà¢ à¢òàð "Ñêàçà ïðà Ëûñóþ ãàðó":

Àäíàê æà õîï³öü! Áîëüø í³ ñëîâà!
Ìíå àäïà÷ûöü äà¢íî ïàðà.
Áûâàé æà, áðàö³ÿ, çäàðîâà!
Äà ñòðý÷û, Ëûñàÿ ãàðà!

Áûâàé, "Âîæûê"! ² äà ñóñòðý÷û! Ãàëî¢íàå, íå ïàäàöü äóõàì, ³ íå ãóáëÿöü ãóìàð, íàñòðîé ³ íàäçåþ íà ¢ñ¸ ñâåòëàå ³ ø÷àñë³âàå, à ÿíî íàñ ÷àêàå íàïåðàäçå. À, ìîæà, ÿø÷ý ³ àáûäçåööà...

Ñÿðãåé ×ÛÃÐÛÍ.

Ñïûí³¢ âûõàä ë³òàðàòóðíà-ìàñòàöê³ ÷àñîï³ñ "Âåðàñåíü"

Ñïûí³¢ âûõàä ë³òàðàòóðíà-ìàñòàöê³ ÷àñîï³ñ "Âåðàñåíü", ïðà ãýòà ïàâåäàì³¢ ãàëî¢íû ðýäàêòàð âûäàííÿ - ïàýò ³ ïåðàêëàä÷ûê Ýäóàðä Àêóë³í. "Äàðàã³ÿ ñÿáðû, ç âÿë³ê³ì øêàäàâàííåì ìóøó ïàâåäàì³öü, øòî ¢ ñóâÿç³ ç ë³êâ³äàöûÿé Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû ñïûí³¢ âûõàä ³ ë³òàðàòóðíà-ìàñòàöê³ ÷àñîï³ñ "Âåðàñåíü", äà çàñíàâàííÿ ÿêîãà ÒÁÌ ìåëà íåïàñðýäíàå äà÷ûíåííå" , - íàï³ñà¢ ¸í ó facebook.

- Íÿìà ñóìíåâó, øòî çà 12 ãàäî¢ ñâàéãî ³ñíàâàííÿ ÷àñîï³ñ ñòà¢ çà¢âàæíàé ç'ÿâàé ó êóëüòóðíûì æûöö³ êðà³íû. À ïà-³íøàìó ³ áûöü íå ìàãëî, áî ¢ ø÷àñë³âóþ ë³òàðàòóðíóþ äàðîãó âûäàííå äààðàñëàâ³ë³ àäðàçó äâà íàðîäíûÿ ïàýòû Áåëàðóñ³ - Í³ë Ã³ëåâ³÷ ³ Ðûãîð Áàðàäóë³í. ² ãýòà äàðîãà íàïðà¢äó áûëà ø÷àñë³âàé… À ÿê æà ³íà÷àé, êàë³ çà ÷àñ ³ñíàâàííÿ íà ñòàðîíêàõ "Âåðàñíÿ" íàäðóêàâàë³ ñâàå òâîðû êàëÿ 700 à¢òàðà¢ - ïàýòà¢, ïðàçà³êà¢, äðàìàòóðãà¢, ïóáë³öûñòà¢ ³ êðûòûêà¢, ç ³õ - ãîëüø çà 100 äýáþòàíòà¢. Ïà÷ûíàþ÷û àä 14 íóìàðà, àêðàìÿ ë³òàðàòàðà¢, "Âåðàñåíü" ñòà¢ òâîð÷àé ïëÿöî¢êàé ÿø÷ý³ ìàëàäûõ ìàñòàêî¢, - íàï³ñà¢ Àêóë³í.

Ýäóàðä Àêóë³í ïàäçÿêàâà¢ à¢òàðàì ³ ìàñòàêàì, ÿê³ÿ äðóêàâàë³ñÿ ¢ âûäàíí³, à òàêñàìà òûì, õòî äàïàìàãà¢ âûïóñêàöü ÷àñîï³ñ.

Ñà ñâàéãî áîêó õî÷àöà âûêàçàöü ñàìûÿ ø÷ûðûÿ ñëîâû ïàäçÿê³ Ýäóàðäó Àêóë³íó çà âûêëþ÷íû ãðàìàäçÿíñê³ ³ íàöûÿíàëüíû ÷ûí. Âûäàííå “Âåðàñíÿ” - ãýòà ïîäçâ³ã, ÿê³ ïðû ì³í³ìàëüíûõ ñðîäêàõ ìîæíà ðàá³öü âûäàííå íàéâûøýéøàãà ¢çðî¢íþ. Ó “Âåðàñí³” àêðàìÿ áë³ñêó÷àãà Àêóë³íà-ïàýòà ìû ¢áà÷ûë³ òàëåíàâ³òàãà ³ àäêàçíàãà Àêóë³íà-ðýäàêòàðà. Äçÿêóé òàáå, Ýäóàðä! Òû íå ïðîñòà çðàá³¢, øòî ìîã, òû çðàá³¢ ó øìàò ðàçî¢ áîëüø, ÷ûì ìîã! Ìàã÷ûìà, íåêàë³ íàï³øóöü: “Ýïîõà “Âåðàñíÿ” Ýäóàðäà Àêóë³íà”. Íàï³ø óöü ³ áóäóöü ìåöü ðàöûþ.

Ñòàí³ñëà¢ Ñóäí³ê. Ôîòà: facebook.

pawet.net

70 ÃÀÄÎ¡ ÁÅËÀÐÓÑÊÀÌÓ ÔÀËÜÊËÀÐÛÑÒÓ ÀÍÀÒÎËÞ Ë²ÒÂ²ÍÎÂ²×Ó

25 ë³ñòàïàäà ãýòàãà ãîäà ñïà¢íÿåööà 70 ãàäî¢ ç äíÿ íàðàäæýííÿ ôàëüêëàðûñòà, ýòíîãðàôà, ïóáë³öûñòà Àíàòîëÿ Ô¸äàðàâ³÷à Ë³òâ³íîâ³÷à. Íàðàäç³¢ñÿ ¸í ¢ â. Ëþáàíü (öÿïåð àãðàìÿñòý÷êà Ëþáàíü) Â³ëåéñêàãà ðà¸íà Ìåíñêàé âîáëàñö³. Çàâÿðøû¢øû íàâó÷àííå ¢ Ëþáàíñêàé ñÿðýäíÿé øêîëå, Àíàòîëü ïàñòóï³¢ ó 1970 ã. ó Áåëàðóñê³ äçÿðæà¢íû ¢í³âåðñ³òýò, ÿê³ çàêîí÷û¢ ó 1975 ã. Ïàñëÿ çàêàí÷ýííÿ Áåëäçÿðæóí³âåðñ³òýòà ïðàöàâà¢ íàñòà¢í³êàì áåëàðóñêàé ìîâû ³ ë³òàðàòóðû ¢ Äîêøûöê³ì ðà¸íå Â³öåáñêàé âîáëàñö³, ïàçíåé ñòàðøûì íàâóêîâûì ñóïðàöî¢í³êàì ó ìóçå³ ðàì¸ñòâà¢ ³ íàðîäíûõ ïðîìûñëà¢ ã.ï. Çàñëà¢å (öÿïåð ãîðàä) Ìåíñêàãà ðà¸íà. Ïàñëÿ çàâÿðøýííÿ ðýñòà¢ðàöûéíûõ ðàáîò çãàäàíû âûøýé ìóçåé ðàçìÿø÷à¢ñÿ ¢ á. Ñïàñà-Ïðààáðàæýíñêàé öàðêâå, êîë³øí³ì êàëüâ³í³ñöê³ì çáîðû. Õðàì ãýòû íàëåæà¢ ßíó Ãëÿáîâ³÷ó. Ïðàòýñòàíöê³ çáîð ó Çàñëà¢³ áû¢ ïðûñòàñàâàíû äà àáàðîíû, ïðà øòî ñâåä÷àöü ÿãî òî¢ñòûÿ ñöåíû ³ âûñîêàÿ âåæà ç ìàøûêóëÿì³, àäêóëü ìîæíà áûëî âåñö³ àãîíü ïà íåïðûÿöåë³. Ó ìóçå³ ðàì¸ñòâà¢ ³ íàðîäíûõ ïðîìûñëà¢ ó ã.ï. Çàñëà¢å À. Ë³òâ³íîâ³÷ ïðàöàâà¢ ç ëþäçüì³, ÿê³ÿ âàëîäàë³ çíà÷íûì³ âåäàì³ ïà íàðîäíàé êóëüòóðû ³ ìàñòàöòâå Áåëàðóñ³: Ñÿðãååì Ì³ëþ÷ýíêàâûì, ç ÿê³ì ïîòûì ¢æî äàâÿëîñÿ âûâó÷àöü òðàäûöûéíóþ íàðîäíóþ êóëüòóðó áåëàðóñà¢ (ïðà¢äà, ¸í ïðàöàâà¢ ó ³íøûì àäçåëå ²ÌÝÔ ÀÍ Áåëàðóñ³) ³ åçäç³öü ó ýêñïåäûöû³ ïà íàøàé ýòí³÷íàé òýðûòîðû³, ñóïðàöî¢í³öàé Òàööÿíàé Ãàðàíñêàé, ÿêàÿ íÿðýäêà âûñòóïàëà ³ âûñòóïàå ç ìàñòàöòâàçíà¢÷ûì³ àðòûêóëàì³ ³ ¢ áåëàðóñê³ì äðóêó. Òàì, ó ìóçå³, À. Ë³òâ³íîâ³÷ ïàçíà¸ì³¢ñÿ ç âûäàòíûì áåëàðóñê³ì ìàñòàêîì ³ öóäî¢íûì ÷àëàâåêàì Ýäóàðäàì Àãóíîâ³÷àì, ÿê³ çðàá³¢ àðûã³íàëüíû ìàêåò ýêñïàç³öû³ (ó ñÿðýäç³íå ýêñïàç³öûéíàé ïëîø÷û ðàçìÿø÷àë³ñÿ äàâîë³ âûñîê³ÿ ³ ïàðà¢íàëüíà âóçê³ÿ â³òðûíû ç ïà¢êðóãëûì çàâÿðøýííåì ³ ïàë³öàì³ ¢ ³õ ñÿðýäç³íå, íà ÿê³õ ìîæíà áûëî ¢áà÷ûöü ìàñòàöê³ÿ âûðàáû íåâÿë³ê³õ ïàìåðà¢ Õ²-ïà÷. ÕÕ ñò.). Ç ìóçååì çâÿçàíà ³ çíà¸ìñòâà Àíàòîëÿ Ô¸äàðàâ³÷à ç ãîíàðàì áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû Óëàäç³ì³ðàì Êàðàòêåâ³÷àì. Ïà ðàáîöå À. Ë³òâ³íîâ³÷ íÿðýäêà ñóòûêà¢ñÿ ç äûðýêòàðàì Ã³ñòàðû÷íàãà ìóçåÿ ²âàíàì Çàãðûøàâûì, Þðûåì Çàéöàì ³ ³íø. ñóïðàöî¢í³êàì³, çà øòî ³ì ¢äçÿ÷íû çà ãëûáîê³ÿ ã³ñòàðû÷íûÿ ïàçíàíí³ ³ äîáðàå âåäàííå ñïðàâû. Ìóçåé ðàì¸ñòâà¢ ³ íàðîäíûõ ïðîìûñëà¢, ðàçìåø÷àíû ¢ á. öàðêâå, ïàðà¢íàëüíà äî¢ãà ÷àñ ñëóæû¢ ÿê íàâóöû, òàê ³ øàðàãîâûì ýêñêóðñàíòàì. ²¢ñ¸ æ áóäûíàê, ó ÿê³ì çíàõîäç³¢ñÿ ìóçåé, ïðàç íåêàòîðû ÷àñ áû¢ ïåðàäàäçåíû ¢ ðàñïàðàäæýííå öàðêî¢íûõ óëàäà¢. Àäíàê íàâóêîâàå æûöö¸, çâÿçàíàå ç ã³ñòîðûÿé ³ êóëüòóðàé Çàñëà¢ÿ ³ ÿãî íàâàêîëëÿ, ïðàöÿãâàåööà öÿïåð ïàñïÿõîâà ¢æî ¢ ³íøûì ìåñöû ãîðàäà.

Ó 1979 ã. Àíàòîëü Ë³òâ³íîâ³÷ áû¢ çàïðîøàíû ïðàöàâàöü ó àääçåë (ìóçåé) ñòàðàæûòíàáåëàðóñêàé êóëüòóðû ²íñòûòóòà ìàñòàöòâàçíà¢ñòâà, ýòíàãðàô³³ ³ ôàëüêëîðó ÀÍ Áåëàðóñ³, ÿêóþ ¢çíà÷àëüâàëà äîáðàÿ, ýíåðã³÷íàÿ, íåàáûÿêàâàÿ äà ñâà¸é ñïðàâû äàñëåä÷ûöà òðàäûöûéíàé íàðîäíàé ³ ïðàôåñ³éíàé êóëüòóðû áåëàðóñà¢ Âîëüãà Âàñ³ëüå¢íà Öåðàø÷àòàâà. Òóò Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷ ñóñòðý¢ ïðàöàâ³òûõ ³ ¢ëþá¸íûõ ó ñâàþ ñïðàâó ëþäçåé: À. Ëÿâîíàâó, À. ßðàøýâ³÷à, Ã. Ôóðñ, Ì. Ìåëüí³êàâà, Ì. Â³íí³êàâó, Ì. ßí³öêóþ, Ý. Âåöåð, Þ. Ï³ñêóíà ³ ³íø., ÿê³ÿ ¢íåñë³ âÿë³ê³ ¢êëàä ó çá³ðàííå ³ äàñëåäàâàííå ïîìí³êà¢ ìàñòàöêàé ³ ýòíàãðàô³÷íàé ñïàä÷ûíû íàøàãà íàðîäà. Ç ìóçååì ñóïðàöî¢í³÷à¢ øýðàã âÿäîìûõ âó÷îíûõ, ìàñòàêî¢, â³äíûõ ëþäçåé Áåëàðóñ³. Ó ìàñòàöòâàçíà¢÷ûì ïëàíå àñàáë³âà âûäçÿëÿ¢ñÿ äîêòàð ô³ç³êà-ìàòýìàòû÷íûõ íàâóê Àêàäýì³³ Íàâóê Áåëàðóñ³ Þðû Â³êòàðàâ³÷ Õàäûêà, ÿê³ ìàþ÷û, ïà ¢ñ¸é âåðàãîäíàñö³, ôåíàìåíàëüíóþ ïàìÿöü, âåëüì³ øìàò âåäà¢ íå òîëüê³ ïðà ìàñòàöêóþ êóëüòóðó äà¢íÿé Áåëàðóñ³, àëå ïðà ìàñòàöòâà Å¢ðîïû ³ ñâåòó íàîãóë. Àä ëåêöûé Þ. Õàäûê³ ö³ ïà ã³ñòîðû³ áåëàðóñêàãà, ö³ ïà ã³ñòîðû³ ñóñâåòíàãà ìàñòàöòâà ¢ñå áûë³ ¢ çàõàïëåíí³. Ìåíàâ³òà ¸í íàï³ñà¢ ó àñíîâå ñâà¸é ïåðøû ³ íàéáîëüø ñêëàäàíû ôðàãìåíò ýêñêóðñ³³ (ñòàðàæûòíû æûâàï³ñ Áåëàðóñ³) ïà ìóçå³ ñòàðàæûòíàáåëàðóñêàé êóëüòóðû.

À öÿïåð äàëåé õî÷àööà ðàñêàçàöü ïðà Àíàòîëÿ Ë³òâ³íîâ³÷à. ¨í ïðàöàâà¢ ïà äâóõ íàê³ðóíêàõ: ïà-ïåðøàå, â¸¢ ³íâåíòàðíóþ êí³ãó, äàþ÷û íàâóêîâàå àï³ñàííå ðý÷à¢ íàðîäíàãà ïîáûòó, çá³ðàþ÷û ³õ ñàìàñòîéíà àáî ¢äçåëüí³÷àþ÷û ¢ ýòíàãðàô³÷íûõ ýêñïåäûöûÿõ. Òàê³ì ÷ûíàì, Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷, ïà-ïåðøàå, ïðûâîç³¢ ó ïàðàäàê ãýòûÿ ïðàäìåòû (ìû¢, àïðàöî¢âà¢ ³õ ïðû íåàáõîäíàñö³ ñïåöûÿëüíûì ðàñòâîðàì, êàá ïîòûì ìîæíà áûëî âûêàðûñòî¢âàöü äëÿ ýêñïàíàâàííÿ ¢ çàëàõ ìóçåÿ àáî çàõàâàííÿ ¢ ÿãî ôîíäàõ). Ïà-äðóãîå, ïðàâîäç³¢ ýêñêóðñ³³ ïà ýêñïàç³öû³ ìóçåÿ ñòàðàæûòíàáåëàðóñêàé êóëüòóðû, øòî ïðûíîñ³ëà ÿìó âÿë³êàå çàäàâàëüíåííå. ² íå ðàç ýêñêóðñàíòû ÿìó äçÿêàâàë³ çà ãýòà òî ïàìÿòíûì³ ç³íà÷êàì³, òî ñöÿæêàì³ ³ áóêëåòàì³ ñâà³õ ãàðàäî¢ ³ êðà³í.

Àäíàê Àíàòîëÿ Ë³òâ³íîâ³÷à öÿãíóëà çá³ðàöü ³ âûâó÷àöü íå òîëüê³ ìàòýðûÿëüíóþ, àëå ³ äóõî¢íóþ ñïàä÷ûíó ñâàéãî íàðîäà. Òûì áîëüø ÿø÷ý áóäó÷û ñòóäýíòàì Àíàòîëü çàï³ñà¢ àä ñâà¸é áàáóë³ ïà ë³í³³ ìàö³ Ëÿõ Àëåíû Ïÿòðî¢íû [illegible] í³êîìó ³íøàìó, ïåðàãëåäçåöü øìàò ïîëüñê³õ ïåðûÿäû÷íûõ âûäàííÿ¢ Õ²Õ - ïà÷àòêó ÕÕ ñò., ÿê³ÿ çíàõîäç³ë³ñÿ ¢ á³áë³ÿòýêàõ Ìåíñêà, Â³ëüí³, Ëüâîâà àáî àòðûìë³âàöü ³õ ïà ì³æá³áë³ÿòý÷íûì àáàíåìåíöå ç Ìàñêâû, Ëåí³íãðàäà, íåêàòîðûõ ïîëüñê³õ ãàðàäî¢. Ø÷ûðàÿ ïðàöà ïà äàñëåäàâàíí³ ïîëüñêàé ïåðûÿäûê³ äàëà âûøýé àäðýçêó ÷àñó ïðûíåñëà ñâîé âûí³ê: äçåñÿòê³ íåâÿäîìûõ ³ ìàëàâÿäîìûõ ïóáë³êàöûé áûë³ ¢âåäçåíû ¢ íàâóêîâû ¢æûòàê áåëàðóñêàé ôàëüêëàðûñòûê³ ³ ýòíàãðàô³³. Íàðýøöå, ãýòàå äûñåðòàöûéíàå äàñëåäàâàííå áûëî çàâåðøàíà ³ ïðû ïàäòðûìöû ³ äàïàìîçå ôàëüêëàðûñòà¢, êàíäûäàòà¢ ô³ëàëàã³÷íûõ íàâóê Ãåííàäçÿ Àëÿêñàíäðàâ³÷à Êàõàíî¢ñêàãà, Ë³³ Ìàöâåå¢íû Ñàëàâåé, ²âàíà Óëàäç³ì³ðàâ³÷à Ñàëàìåâ³÷à, äîêòàðà ô³ëàëàã³÷íûõ íàâóê Àðñåíÿ Ñÿðãååâ³÷à Ë³ñà, äîêòàðà¢, ïðàôåñàðà¢ Àíàòîëÿ Ñÿì¸íàâ³÷à Ôÿäîñ³êà, Êàíñòàíö³íà Ïà¢ëàâ³÷à Êàáàøí³êàâà ïàñïÿõîâà àáàðîíåíà ¢ ëþòûì 1992 ã.

Ç 1988 ã. ¸í ïðàöàâà¢ ó ëàáàðàòîðû³ áåëàðóñêàãà ôàëüêëîðó ÁÄÓ ñïà÷àòêó íàâóêîâûì, ïàçíåé ñòàðøûì íàâóêîâûì ñóïðàöî¢í³êàì. Àíàòîëü Ë³òâ³íîâ³÷ äàñëåäàâà¢ ðýã³ÿíàëüíûÿ àñàáë³âàñö³ áåëàðóñêàé òðàäûöûéíàé êóëüòóðû (àñàáë³âà ¢âàãó çâÿðòà¢ íà Ïàë³ññå), ôàëüêëîðó ×àðíîáûëüñêàãà ðýã³¸íà, ïûòàíí³ ã³ñòîðû³ áåëàðóñêàé ôàëüêëàðûñòûê³, áåëàðóñêà-ïîëüñê³õ, áåëàðóñêà-ë³òî¢ñê³õ, áåëàðóñêà-ðóñê³õ, áåëàðóñêà-íÿìåöê³õ óçàåìàñóâÿçåé ó ãàë³íå òðàäûöûéíàé íàðîäíàé êóëüòóðû. Ïàäîáíà Ã.À. Êàõàíî¢ñêàìó, Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷ ³ìêíó¢ñÿ âûâó÷àöü ã³ñòàðû÷íà-ýòíàãðàô³÷íóþ ³ êóëüòóðíóþ ñïàä÷ûíó áåëàðóñà¢ ó ðîçíûõ àñïåêòàõ: ôàëüêëàðûñòû÷íûì, ýòíàãðàô³÷íûì, ã³ñòàðû÷íûì, ìîâàçíà¢÷ûì, øòî ïðûíîñ³ëà ÷àñàì äîáðû ïë¸í. Òàê, íàïðûêëàä, äàñëåäóþ÷û òðàäûöûéíóþ êóëüòóðó áåëàðóñêàãà ³ ë³òî¢ñêàãà íàðîäà¢, ¸í ïðûéøî¢ äà íå÷àêàíàãà ³ âàæíàãà äëÿ íàñ âûñíîâû: í³ÿêàÿ ³íøàÿ ç ñóñåäí³õ ìî¢ (³ êóëüòóð) íå àäû÷óëà òàêîãà ìîöíàãà áåëàðóñêàãà ¢ïëûâó, ÿê ë³òî¢ñêàÿ. Áîëåé çà òîå, áåëàðóñû àêàçâàë³ ¢çäçåÿííå íà ãàñïàäàð÷àå, ýêàíàì³÷íàå, âàåííà-ïàë³òû÷íàå, ³äýàëàã³÷íàå ³ ³íøàå æûöö¸ ë³òî¢öà¢.

Ó ÷àñ ñâà¸é ïðàöû ¢ ÍÄË áåëàðóñêàãà ôàëüêëîðó Àíàòîëü Ë³òâ³íîâ³÷ óäçåëüí³÷à¢ ó øìàòë³ê³õ íàâóêîâûõ êàíôåðýíöûÿõ, ñ³ìïîç³óìàõ, ÿê³ÿ ïðàâîäç³ë³ ÍÄË áåëàðóñêàãà ôàëüêëîðó, ô³ëàëàã³÷íû ôàêóëüòýò ÁÄÓ, ³íøûì³ íàâóêîâûì³ ¢ñòàíîâàì³ Áåëàðóñ³.

¨í ïðûìà¢ ó÷àñöü ó øýðàãó ôàëüêëîðíûõ ýêñïåäûöûé, ÿê³ÿ ïðàâîäç³¢ ó ìåñöû ô³ëàëàã³÷íû ôàêóëüòýò ÁÄÓ (Â³ëåéñê³, Äîêøûöê³, Ëåïåëüñê³, Ìñö³ñëà¢ñê³, Ïîëàöê³ ³ ³íø. ðà¸íû). Ôàëüêëîðíûÿ çàï³ñû Ë³òâ³íîâ³÷à ¢âàéøë³ ¢ êí³ãó "Ïåñí³ ñÿì³ â¸ñàê" (Ìí., 1973) (ïðà¢äà, ãýòà áûë³ íàðîäíûÿ ïåñí³, çàíàòàâàíûÿ ÿø÷ý ¢ ñòóäýíöê³ÿ ÷àñû), ó òàì ë³êó ñåðû³ ÁÍÒ "Âÿñåëëå. Ïåñí³" (êí. 5, 1986), "Æàí³öüáà Öÿðýøê³" (1993), çá. "Áåëàðóñê³ ôàëüêëîð ó ñó÷àñíûõ çàï³ñàõ. Òðàäûöûéíûÿ æàíðû. Ì³íñêàÿ âîáëàñöü" (Ìí., 1995) ³ íåêàòîðûõ ³íø. Ó ÍÄË áåëàðóñêàãà ôàëüêëîðó ïðàöàâàë³ âÿäîìûÿ ôàëüêëàðûñòû: Ó. Ðàãîâ³÷, Ì. Ñ³ðîòà, À. Àëÿõíîâ³÷, Ð. Êàâàë¸âà, Ì. Êîòà¢, Â. Êàðàòàé ³ ³íø., ç ÿê³ì³ áûëî ö³êàâà ñóìî¢âàöü íà ðîçíûÿ íàâóêîâûÿ ³ æûöö¸âûÿ òýìû.

Ó ïà÷àòêó 2000-õ ãàäî¢ ëàáàðàòîðûÿ áåëàðóñêàãà ôàëüêëîðó ÁÄÓ ïåðàæûâàëà øýðàã ñêëàäàíàñöÿ¢. Àíàòîëü Ë³òâ³íîâ³÷ âûìóøàíû áû¢ øóêàöü ïðàöó ¢ ³íøûì ìåñöû. Íà ãýòû ðàç ó Áåëàðóñê³ì ïåäàãàã³÷íûì óí³âåðñ³òýöå ³ìÿ Ì. Òàíêà. Àêóðàò íà êàôåäðû òýîðû³ ³ ã³ñòîðû³ êóëüòóðû ãýòàé óñòàíîâû ïðàâîäç³¢ñÿ êîíêóðñ íà çàìÿø÷ýííå âàêàíòíàé ïàñàäû äàöýíòà. Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷ âûéøà¢ ïåðàìîæöàì êîíêóðñó. À. Ë³òâ³íîâ³÷ ç âÿë³ê³ì ýíòóç³ÿçìàì ¢çÿ¢ñÿ çà ïàäðûõòî¢êó ëåêöûé ³ ïðàêòû÷íûõ çàíÿòêà¢. Óñ¸é äóøîé ïàëþá³¢ ñâàþ íîâóþ ðàáîòó, áî ìå¢ ñõ³ëüíàñöü äà âûêëàäàííÿ ã³ñòîðû³ ñóñâåòíàé ³ àé÷ûííàé êóëüòóðû. Àíàòîëü Ë³òâ³íîâ³÷ äà ïà÷àòêó ñâà¸é ïðàöû íà êàôåäðû òýîðû³ ³ ã³ñòîðû³ êóëüòóðû Áåëïåäóí³âåðñ³òýòà ³ìÿ Ì. Òàíêà ¢æî ìå¢ çíà÷íûÿ âåäû ïà ã³ñòàðû÷íûì ³ ñó÷àñíûì ïûòàííÿì êóëüòóðû áåëàðóñà¢ ³ ñóñåäí³õ ç ³ì³ íàðîäà¢. Íà äàäçåíàé êàôåäðû ñóñòðý¢ ïðàöàâ³òûõ, ïðûñòîéíûõ ³ ç âÿë³ê³ì³ âåäàì³ êàëåã. Ïðà¢äà, ïàïðàöàâà¢øû òóò äàâîë³ çíà÷íû ïðàìåæàê ÷àñó, ¸í ïåðàéøî¢ íà ïðàöó íà êàôåäðó áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû òîé æà óñòàíîâû. Êàôåäðà æ, íà ÿêîé Ë³òâ³íîâ³÷ ðàíåé çàéìà¢ ïàñàäó äàöýíòà, ñïûí³ëà ñâà¸ ³ñíàâàííå. Àëå íà êàôåäðû áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû äàâÿëîñÿ ïàïðàöàâàöü íÿ¢ãà.

Ïðàç ïý¢íû ÷àñ Ë³òâ³íîâ³÷ óëàäêàâà¢ñÿ íà ïðàöó äàöýíòàì íà êàôåäðó ðýæûñóðû àáðàäà¢ ³ ñâÿò Áåëàðóñêàãà äçÿðæà¢íàãà óí³âåðñ³òýòà êóëüòóðû ³ ìàñòàöòâà¢. Ãýòóþ êàôåäðó ¢çíà÷àëüâà¢ âÿäîìû ôàëüêëàðûñò, ïðàôåñàð Ãóä Ï¸òð Àäàìàâ³÷. Ïðàöà íà êàôåäðû ïðûíîñ³ëà çàäàâàëüíåííå, òûì áîëüø øòî ÿìó àêàçâàë³ äàïàìîãó íåêàòîðûÿ ñóïðàöî¢í³ê³ êàôåäðû. Íÿãëåäçÿ÷û íà ïý¢íûÿ öÿæêàñö³ (óñ¸ æ ðàáîòà áûëà ¢ ïý¢íûì ñýíñå íîâàÿ, íåêàëüê³ ³íøàé, ÷ûì ðàíåé), Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷ äà¢ ðàäó ëåêöûÿì ³ ïðàêòû÷íûì çàíÿòêàì. Íà ãýòàé êàôåäðû Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷ çàâÿðøû¢ ñâàþ íàâóêîâóþ ³ ïåäàãàã³÷íóþ äçåéíàñöü.

Ó äàäàòàê òðýáà ñêàçàöü, øòî ÿìó ïàø÷àñö³ëà íà ñóñòðý÷û ç âÿäîìûì³ ëþäçüì³, ó ÿê³õ á³ëàñÿ ³ á'þööà ãàðà÷àÿ ñýðöû áåëàðóñê³õ ïàòðû¸òà¢: ã³ñòîðûêàì³ Ì. Åðìàëîâ³÷àì, Ã. Øòûõàâûì, À. Òðóñàâûì, Ì. ×àðíÿ¢ñê³ì, Ë. Äó÷ûö, Ë. Ì³ðà÷ûöê³ì, ìàñòàêàì³ ³ ñêóëüïòàðàì³: Ì. Êóïàâàì, À. Ìàðà÷ê³íûì, À. ×àõî¢ö³ì, Ó. Ê³ñëûì, ². Ì³ñêî, ë³òàðàòàðàì³ ³ ïàýòàì³: À. Ìàëüäç³ñàì, Ñ. Çàêîíí³êàâûì, Ó. Ñîäàëåì, À. Êëûøêàì ³ ³íø.

Àíàòîëü Ô¸äàðàâ³÷ âåëüì³ ¢äçÿ÷íû ñâà¸é æîíöû Âîëüçå Ì³õàéëà¢íå Ë³òâ³íîâ³÷ çà òîå, øòî ÿíà ïàäàðàâàëà ÿìó øàñö¸ðà öóäî¢íûõ äçÿöåé: àäíàãî ñûíà ³ ïÿöü äà÷îê.

Õî÷àööà ïàæàäàöü Àíàòîëþ Ë³òâ³íîâ³÷ó äîáðàãà çäàðî¢ÿ ³ ¢ñÿëÿê³õ ïîñïåõà¢ íà ÿãî æûöö¸âàé äàðîçå.

Êàíäûäàò ô³ëàëàã³÷íûõ íàâóê

Ë³ÿ Ìàöâåå¢íà Ñàëàâåé.

Ç àðõ³âà ï³ñüìåíí³êà

Óëàäç³ì³ð Áàðûñåíêà

ÄÀÐÎÃ² ÑßÁÐÎ¡ÑÒÂÀ ² ÒÂÎÐ×ÀÑÖ²

ÐÀÑÏÎÂÅÄ ÏÐÀ ÂßÄÎÌÛÕ ÁÅËÀÐÓÑÊ²Õ Ë²ÒÀÐÀÒÀÐÀ¡-ÇÅÌËßÊÎ¡ ²ÂÀÍÀ ÌÅËÅÆÀ ² ÏÀ¡ËÞÊÀ ÏÐÀÍÓÇÓ

ÌÅÄÀËÜ ÆÓÊÀÂÀ

Óñ¸ ÷àñöåé ³ ÷àñöåé íàñòîë³âà ³ íåâåäçâûí³êîâà òóðáóþ ÿñâîé áàãàòû õàòí³ ë³òàðàòóðíû àðõ³¢. Àïîøí³ì ðàçàì àäêàïà¢ ó ³ì çàï³ñû ðàçìî¢ ç âÿäîìûì äç³öÿ÷ûì ï³ñüìåíí³êàì ³ ïàýòàì Ïà¢ëàì Êóçüì³÷îì Ïðàíóçàì. Àäíà ç òûõ íåçàáû¢íûõ ãóòàðàê àäáûëàñÿ íà ïà÷àòêó 1996 ãîäà íà ïåðøûì ïàâåðñå Äîìà äðóêó. Òàãà÷àñíû ãàëî¢íû ðýäàêòàð ß¢ãåí Ñÿìàøêà, ïà ³í³öûÿòûâå ñâà³õ íàìåñí³êà¢, ïðûáëóäû Àëüáåðòà Ñòðàï÷àíà ³ áûëîãà ñÿáðóêà-áåëàðóñà Â³êòàðà Ëåàíüêîâà, çà ÷àòûðû ãàäû äà ãýòàãà çíÿ¢ ìÿíå ç ïàñàäû àäêàçíàãà ñàêðàòàðà ³ ïðûçíà÷û¢ çàãàä÷ûêàì àääçåëà íàâóê³, êóëüòóðû ³ ýêàëîã³³ "Áåëîðóññêîé íèâû", óÿêóþ, ³ñ¸íÿ íå ðàçóìåþ, ç ÿêîãà ïåðàïóäó, ïåðàéìåíàâàë³ øûðîêà âÿäîìóþ ¢ ñâîé ÷àñ "Ñåëüñêóþ ãàçåòó", äçå ÿ ïÿöü ãàäî¢ àäïðàöàâà¢ "íà÷àëüí³êàì øòàáà". Äçÿêóé Áîãó, ó 2014-ì íàçâó àäíàâ³ë³. Ó àääçåëå, äçå ÿ áû¢ ñàì ñàáå íà÷àëüí³êàì, ³ ïðûõîäç³¢ Ïà¢ëþê Êóçüì³÷, ÿêîìó áûëî òàäû ¢æî... 78! ¨í íàðàäç³¢ñÿ 18 ñàêàâ³êà 1918 ãîäà ¢ â¸ñöû Âûëåâà öÿïåð Äîáðóøñêàãà ðà¸íà. Ñòà¢, äàðý÷û, àäíûì ç òðîõ ïàýòà¢ (ÿø÷ý Ì³êîëà Ôåäçþêîâ³÷ ³ Áðàí³ñëà¢ Ñïðûí÷àí), ÿê³ÿ ðýêàìåíäàâàë³ ìÿíå êàë³ñü ó Ñàþç ï³ñüìåíí³êà¢.

Ó òîé ñâåòëû ñòóäçåíüñê³ äçåíü çãàäàíàãà âûøýé 96-ãà Êóçüì³÷ ïðûâû÷íà äàñòà¢ ç ïàïê³ íåòîëüê³ í³çêó âåðøà¢, àëå ³... ìåäàëü Æóêàâà. Ãýòà áûëà äçÿðæà¢íàÿ ¢çíàãàðîäà Ðàñ³³, ïðûìåðêàâàíàÿ äà 100-ãîääçÿ çäíÿ íàðîäç³í ìàðøàëà. Ïðûìàþ÷û ìà¸ ø÷ûðàå â³íøàâàííå, ÿå ¢ëàäàëüí³ê ¢ñïîìí³¢ âîñåíü 44-ãà, êàë³ ÿãî àäïóñö³ë³ ç âàéñêîâàé ÷àñòê³ íà íåêàëüê³ äç¸í ó Äîáðóø äà áàöüêî¢. Ïà äàðîçå äàäîìó ôðàíòàâ³ê ñïûí³¢ñÿ ¢ Ìåíñêó, ÿê³ ¢ïåðøûíþ ¢ ñâà³ì æûöö³ ¢áà÷û¢ çà ãîä äà ïà÷àòêó ôàøûñöêàé íàâàëû. Òàäû Ì³õàñü Ëûíüêî¢ çàïðàñ³¢ ÿãî íà êóðñû ìàëàäûõ ï³ñüìåíí³êà¢, ¸í ïà÷à¢ äðóêàâàööà ¢ äîáðóøñêàé ðàéãàçåöå ¢ 36-ì. À ¢æî ëåòàì 41-ãà âûïóñêí³ê ô³ëôàêà Ãîìåëüñêàãà ïåä³íñòûòóòà àïûíó¢ñÿ ¢ çåí³òíààðòûëåðûéñêàé äûâ³ç³³ íà Áðàíñê³ì ôðîíöå ³ ïðàñëóæû¢ òàì óñþ âàéíó, äà ïåðàìîæíàãà ñàëþòà. *"ßê ñâå÷àöü äàêóìåíòû, - óñïàì³íà¢ ¸í, - óñÿãî íàøà äûâ³ç³ÿ ïðàéøëà çà 911 äç¸í ³ íà÷ýé âàéíû 5170 ê³ëàìåòðà¢, çá³ëà 504 ñàìàë¸òû".*

ÑÏÛÍ²¡Ñß Ïà¢ëþê ó 44-ì ó Ìåíñêó - ³ íå ïàçíà¢ ñòàë³öû. Áàëþ÷à, íåâûíîñíà áûëî ãëÿäçåöü íà çðóéíàâàíû ãîðàä, ó ÿê³ì çàõîïí³ê³ ñòâàðûë³ äçåâÿöü ëàãåðà¢ ³ ÿ¢ðýéñêàå ãåòà, äçå çí³ø÷ûë³ áîëüø çà 400 òûñÿ÷ ÷àëàâåê. Àä âàêçàëà ðóøû¢ ïåøàêîì äà Äîìà äðóêó, ó ÿê³ì ó 42-ì íàáðàë³ ïåðøû íóìàð ïàäïîëüíàé "Çâÿçäû". Ïàäíÿ¢ñÿ íà òðýö³ ïàâåðõ, çàéøî¢ ó àäç³í ç ïàêîÿ¢ ³, í³áû íà ôðîíöå, àêóíó¢ñÿ ¢ ñ³íå-÷îðíû äûì. Ó êóöå ïàë³ëàñÿ "áóðæóéêà", à çà ñòàëîì ñÿäçå¢ ÷àëàâåê ó ö¸ìíûì ïàë³òî ³ øýðàé øàïöû. ¨í õóöåíüêà ¢çíÿ¢ñÿ ³ ïàäûøî¢ äà ñàëäàòà, ïðàöÿãíó¢ ÿìó ñâàþ öâ¸ðäóþ ðóêó ³ ïà÷ö³âà ïðàìîâ³¢:

- Ì³õàñü Êë³ìêîâ³÷, ãàëî¢íû ðýäàêòàð âûäàâåöòâà. Ìîæà, øòî ïðûâåçë³ íàì ç ôðîíòó?

Íà âÿë³ê³ æàëü, áûëû íàñòà¢í³ê, ïåðøû ñòàðøûíÿ ñòâàðàíàãà ¢ 1934-ì Ñàþçà ï³ñüìåíí³êà¢ Áåëàðóñ³, ïðàæû¢ óñÿãî 54 ãàäû. Ó êàíöû 1936-ãà ÿãî àáâ³íàâàö³ë³ ¢ ñóâÿçÿõ ç "òðàöê³ñòàì³ ³ íàöäýìàì³", ³ ¸í ñïðàáàâà¢ ñêîí÷ûöü æûöö¸ ñàìàãóáñòâàì - ïåðàðýçà¢ ñàáå ãîðëà...

Ç äàçâîëó ãàñïàäàðà, ÿê³ çóñ³ì íÿäà¢íà íàï³ñà¢ ñëîâû äà ïåñí³ Íåñòàðà Ñàêàëî¢ñêàãà "Ìû, áåëàðóñû", ÿêóþ ¢ 55-ì çàöâåðäç³ë³ Äçÿðæà¢íûì ã³ìíàì ÁÑÑÐ, Ïà¢ëþê àñöÿðîæíà ïðûñå¢ ³ âûöÿãíó¢ ç ê³øýí³ øûíÿëÿ ïàö¸ðòû ñøûòàê ç âåðøàì³. Ïîòó çà òûÿ ïà¢ãàäç³íû, öÿãàì ÿê³õ Ì³õàñü Ì³êàëàåâ³÷ ÷ûòà¢ íàï³ñàíàå, ñûøëî íå ìåíø, ÷ûì çà ³íøû íàïðóæàíû áîé. Àä êàí÷àòêîâàãà ïðûñóäó ìýòðà áû¢ øàñë³âû: "Ïàê³íüöå, êàë³ ëàñêà, óñ¸ ãýòà íàì. Ñêàæó âàì øûðà, øòî ìîæà íàðàäç³ööà äîáðû çáîðí³ê!".

Òàê ÿíî ïàñëÿ ³ àòðûìàëàñÿ. Ó 46-ì ïàýò òðûìà¢ ó ðóêàõ ñâàþ ïåðøóþ ê³æêó "Ðàçãîíåâàíàÿ çÿìëÿ", ðýäàêòàðàì ÿêîé ñòà¢ ñàì Êë³ìêîâ³÷, ÿê³ ðàçàì ç Ïåòðóñ¸ì Áðî¢êàì ðýêàìåíäàâà¢ ÿãî ¢ Ñàþç ï³ñüìåíí³êà¢. Ïðàç ïÿöü ãàäî¢ óáà÷û¢ ñâåò äðóã³ çáîðí³ê âåðøà¢ - "Äîáðàé ðàí³öû". Ó ñâà³ì àðòûêóëå "Ïàýç³ÿ, ÿêàÿ ðàòóå àä êóë³ ³ ë³õàäçåÿ", íàäðóêàâàíûì ó ñàêàâ³êó 2018-ãà äà 100-ãîääçÿ çäíÿ íàðàäæýííÿ Ïðàíóçû, Âàñ³ëü Äðàíüêî-Ìàéñþê àäçíà÷à¢: *"Êàë³ ÷ûòàåø ÿãî ïåðøûÿ êí³ã³, òî ¢ç³êàå ¢ðàæàííå, øòî æûâå ¸í íå ¢ ñòàë³íñêóþ ýïîõó, à ç ïàýòàì³ "¢çâûøàööàì³" äç³íüäç³â³ðûöü, íàòõíåííÿ íàá³ðàåööà. Àçàòûì - áàõ! Ñêëàäàåø íåçâû÷àéíû, ôàíòàç³éíû âåðø ïðà òîå, ÿê íÿìåöê³ "Òûãð" äóøûöü Áåëàâåæñêóþ ïóø÷ó (ÿê³ ê³íåìàòàãðàô³÷íà-âîñòðû âîáðàç!), êàá çàòûì áûöü çí³ø÷àíûì íàøàé àðòûëåðûÿé. Ïàñëÿ ãýòàé ïà-êàçà÷íàìó ñëà¢íàé ïåðàìîã³:*

Çÿë¸íûì³ äàëîíÿì³ äóáíÿê
Çàïëàäûðàâà¢,
à ðýõà íå çìà¢êàëà.
Ëîñü âûñêà÷û¢
ç àáïàëåíûõ êóñòî¢,
Ñï³íó ïàäñòàâ³¢
ñîíå÷íûì ïðàìåííÿì.
Íå áà÷û¢ ëåñ ÿø÷ý òàê³õ çâÿðî¢,
² ëîñü ãëÿäçå¢
íà "Òûãðà" ñà çäç³¢ëåííåì".
("Ó Áåëàâåæñêàé ïóø÷û").

Çàòûì âûéøë³ ê³æê³ "Ó äàë¸ê³ì ðà¸íå", "Êàë³ âåðûø", "Ðîäíûÿ ìÿñö³íû", "Äçå âÿñíû ïà÷àòàê", "Ðó÷à¸ê", "Âÿñíîâûÿ òýëåãðàìû" äû ³íøûÿ. ßíû àäðàñàâàë³ñÿ ÿê äàðîñëûì, òàê ³ äçåöÿì.

Öÿãàì íàøàãà ñÿáðî¢ñòâà Êóçüì³÷ ÷àñòà çâÿðòà¢ñÿ ¢ ñâà³õ òâîðàõ ìåíàâ³òà äà âàåííàé òýìû. ßíà ¢âàéøëà ¢ ÿãîíûÿ äóìû ³ ñýðöà ðàçàì ç ñàì³ì ôðàíòàâûì ìàðøðóòàì - Êóðñêàÿ äóãà, âûçâàëåííå Áåëàðóñ³ ³ Ïîëüø÷û, óçÿööå Áåðë³íà:

Íå ýêñêóðñàíòàì, à ñàëäàòàì,
Àáïàëåíûì àãí¸ì áà¸¢,
Ç ãðàíàòàì³ äû à¢òàìàòàì
Íà äàõ ðýéõñòàãà ÿ ¢çûøî¢.
Ãëÿäçå¢ íà ¢ñõîä ÿ ¢ çàäóìåíí³,
Çäàë¸êó áà÷û¢ ðîäíû êðàé:
Ïàëåòê³ ¢ çåëåí³ âÿñåííÿé,
Ñâîé Ãîìåëü, ïà-íàä Ñîæàì ãàé.

ßê ñàìûÿ äàðàã³ÿ ðýë³êâ³³, ¸í çáåðàãà¢ ³ çàõî¢âà¢ îðäýíû Ñëàâû III ñòóïåí³ ³ Àé÷ûííàé âàéíû II ñòóïåí³, øìàòë³ê³ÿ ìåäàë³. À ÿø÷ý - ïàæî¢êëûÿ àä ÷àñó ôðàíòàâûÿ ãàçåòû ç íàäðóêàâàíûì³ ¢ ³õ âåðøàì³. Àäíà ç àðìåéñê³õ ãàçåò áûëà ïðàñòðýëåíà âàðîæàé êóëÿé... Àäíîé÷û àòðûìà¢ àä Êóçüìû ×îðíàãà, ÿê³ ïðàæû¢ òîëüê³ 44 ãàäû, ãàçåòó "Ñàâåöêàÿ Áåëàðóñü", äçå áû¢ íàäðóêàâàíû ÿãîíû âåðø "Ïîìñòà çàâå":

Íàñ öàëàâàë³ àä äóøû,
Àæ ø÷îê³ ïóðïóðàì ãàðýë³,
²øë³ íà ðóê³ ìàëûøû,
²õ ñàãðàâàë³ ìû ¢ øûíåëÿõ.
ß ðàä - áÿçâóñàãà ìÿíå
Äçÿ¢÷ûíêà àõðûñö³ëà - òàòà,
Ó ñýðöû óçìàö³¢ñÿ ãíå¢,
Ðàñëà ñâÿø÷ýííàÿ ðàñïëàòà.

Êóçüìà ×îðíû, ÿê³ ¢äçåëüí³÷à¢ ó âûäàíí³ ãàçåòû-ïëàêàòà "Ðàçäàâ³ì ôàøûñöêóþ ãàäç³íó" ³ ïðàöàâà¢ íàä ðàìàíàì³ "Âÿë³ê³ äçåíü", "Ïîøóê³ áóäó÷ûí³" ³ "Ìëå÷íû Øëÿõ", ï³ñà¢ à¢òàðó: "Äáàéöå àá ÷ûñö³í³ ðîäíàé ìîâû. Æàäàþ âàì õóòêà÷ý áûöü íà ðîäíàé âûçâàëåíàé çÿìë³". Ïðàíóçà ³ ñàì ìå¢ äà÷ûíåíå äà ñàòûðû÷íàãà âûäàííÿ äëÿ ïàðòûçàí ³ íàñåëüí³öòâà, ó ÿê³ì äðóêàâà¢ñÿ.

Ñâîåàñàáë³âûì âîäãóêàì íà ïàðàäó ³ ïàæàäàííå àäíàãî ç íàéëåïøûõ ìàéñòðî¢ ðîäíàãà ñëîâà ñòà¢ âåðø "Ìîâà", ðàäê³ ç ÿêîãà ÿ ¢ õóòê³ì ÷àñå ç äàïàìîãàé à¢òàðà çàíàòàâà¢:

ßå òàïòàë³, çàñûïàë³ äðóçàì,
Çàëîæí³öàé òðûìàë³ ïàä çàìêîì,
Ñêàðû íà çàñòàâà¢ñÿ áåëàðóñàì,
Áû¢ Êàë³íî¢ñê³ íàøûì ìàÿêîì.
ßíà æûëà ³ ñ³ëû íàá³ðàëà,
Çâ³íåëà íåïàäêóïíàþ ñòðóíîé,
ßå ëþëÿë³ Êîëàñ ³ Êóïàëà,
² Áàãäàíîâ³÷ çàñïÿâà¢ íà ¸é...

Ïà¢ëþê Ïðàíóçà

ÃÀÍÀÐÀÐ Ã²ËÅÂ²×À

Ëþáî¢ äà ðîäíàé ìîâû Ãàíàðîâû ãðàìàäçÿí³í Íÿñâ³æà Ïàâåë Êóçüì³÷ Ïðàíóçà ïðûâ³âà¢ óñ¸ ñâà¸ äî¢ãàå, íà ø÷àñöå, æûöö¸, ¸í ïðàæû¢ 88 ãàäî¢, ñâà³ì óäçÿ÷íûì âó÷íÿì. Ïàñëÿ âàéíû âûêëàäà¢ ñïà÷àòêó ¢ Íÿñâ³æñê³ì ïåäâó÷ûë³ø÷û, à ïàñëÿ - ó Íÿñâ³æñêàé ñÿðýäíÿé øêîëå ¹ 3. Çà äàñÿãíåíí³ ¢ ïë¸ííàé âûõàâà¢÷àé ïðàöû àòðûìà¢ Ãàíàðîâóþ ãðàìàòó Âÿðõî¢íàãà Ñàâåòà ÁÑÑÐ.

ÀÄÍÛÌ ç ïåðøûõ, õòî ïàâ³íøàâà¢ ÿãî ç ãýòàé óçíàãàðîäàé áû¢ Í³ë Ã³ëåâ³÷, ç ³ìåì ÿêîãà çâÿçàíû äç³¢íà-ö³êàâû âûïàäàê ó ìà¸é æóðíàë³ñöêàé ïðàêòûöû. Êàë³ á íå Ïàâåë Êóçüì³÷ - íå âåäàþ, ÷ûì áû ¢ñ¸ äëÿ ìÿíå ¢ âûí³êó ñêîí÷ûëàñÿ. À çäàðûëàñÿ âîñü øòî. Äà 60-ãîääçÿ ïåðøàãà íà òîé ìîìàíò, ÿê ¸í ñàì ë³÷û¢, ïàýòà Áåëàðóñ³ ìíå òðýáà áûëî ïàäðûõòàâàöü äëÿ ãàçåòû àäïàâåäíàå ³íòýðâ'þ. Íà íåìàëîå çäç³¢ëåííå, Í³ë Ñûìîíàâ³÷ àäðàçó æ ïàãàäç³¢ñÿ: *"ß ¢ ãýòûì ïëàíå í³êîìó íå àäìà¢ëÿþ, ó òûì ë³êó ³ ïàâàæàíàé ìíîþ ãàçåöå äëÿ âÿñêî¢öà¢. òûì áîëåé, ÿê âåäàåöå, ñàì ç â¸ñê³. Ïðûõîäçüöå ç ïàäðûõòàâàíûì³ ïûòàííÿì³ ïðàç äâà äí³ àïî¢äí³ äà ìÿíå äàìî¢".* Ãàâàðûë³ ìû ¢ øûêî¢íàé êâàòýðû ìàéñòðà øìàò ïðà øòî. Ó âûí³êó íàðàäç³ëàñÿ ðàçìîâà ïàä íàçâàé "ß ïðûñÿãíó¢ íà âåðíàñöü Áåëàðóñ³", ÿêóþ ñóðàçìî¢öà ¢âàæë³âà, äà àïîøíÿé êðîïê³, âû÷ûòà¢ ³ ñêàçà¢:

- Çíàê³ ïðûïûíêó ïà¢ñþäíà àáàâÿçêîâà ïàê³íüöå ìàå. ², ïàæàäàíà, íàäðóêàâàöü íå ¢ ñàì äçåíü íàðàäæýííÿ, à äí³ çà äâà-òðû äà ÿãî. Ïðà÷ûòàþöü, óñïîìíÿöü äû ïàâ³íøóþöü.

ß òàê ³ íå çðàçóìå¢, ö³ òî æàðòàì ãýòà ãàâàðûëàñÿ, ö³ òî ¢ñóð'¸ç... Ó ðýøöå ìàòýðûÿë áû¢ íàäðóêàâàíû ïàä ðóáðûêàé "²ì¸íû" ¢ íóìàðû "Áåëîðóññêîé íèâû" çà 28 âåðàñíÿ 1996-ãà - çà äâà äí³ äà þá³ëåþ, ÿê ³ æàäàëàñÿ.

ß àòðûìà¢ àäïàâåäíû ãàíàðàð, ³ ìû ç Êóçüì³÷îì ïà÷àë³ çàìî÷âàöü ïóáë³êàöûþ, ÿêàÿ àêàçàëàñÿ ïà âûí³êàõ ìåñÿöà ¢ ë³êó ëåïøûõ, ïðîñòà ¢ ìà³ì ïðàöî¢íûì êàá³íåöå, øòî áûëî òàäû çâû÷àéíàé ñïðàâàé. Íå ïàñïåë³ ç'åñö³ ³ ïàëîâû ïåðøûõ áóòýðáðîäà¢, ÿê ó äçâåðû ïàñòóêàë³. Ñïà÷àòêó çâû÷àéíà, ïðûâû÷íà, çàòûì íàñòîéë³âåé, à ïàñëÿ çóñ³ì óæî íàñòîéë³âà! Í³÷îãà íå çàñòàâàëàñÿ, ÿê õóöåíüêà ¢ñ¸ ñõàâàöü äû àä÷ûí³öü. Íà ïàðîçå ñòàÿ¢... óçðóøàíû Í³ë Ñûìîíàâ³÷:

- ß òîëüê³ øòî ç âàøàé áóõãàëòýðû³, äçå âû ïàäçåë³ ìîé ãàíàðàð?!

Àä íå÷àêàíàñö³ Ïðàíóçà ëåäçüâå íå ïàäàâ³¢ñÿ êàâàëà÷êàì áóòýðáðîäà, à ÿ àñýíóïÿ¢íå¢ - óïåðøûíþ çà ¢âåñü ÷àñ ïðàöû ïà ãàíàðàð ïðûéøî¢ ñóðàçìî¢öà! Ñïðàâà ¢ òûì, øòî ïë³ö³öü ÿìó ãðîøû - òàêîé ïðàêòûê³ ïðîñòà í³êîë³ íå áûëî. Àëå ÿ ïà÷à¢ òëóìà÷ûöü Ã³ëåâ³÷ó, øòî àòðûìà¢ óñþ ñóìó àäç³í, êàá ç ÿå ìåíø âûë³÷ûë³, ³ ãàòîâû àääàöü ÿìó ïàëîâó âîñü ïðàìà öÿïåð. Àëå ¸í ³ ñëóõàöü í³ ïðà øòî íå õàöå¢:

- ßê³ êàá³íåò ó ðýäàêòàðà, ïàéäó äà ÿãî ðàçá³ðàööà, ÿ õà÷ó ðàñï³ñàööà ¢ âåäàìàñö³!

² òóò ñâîé âûðàòàâàëüíû ãîëàñ ïàäà¢ Êóçüì³÷, ÿê³ ë³òàðàëüíà ¢ïðàñ³¢ íàðîäíàãà ïàýòà ñóïàêî³ööà ³ ì³ðíà, ïà-ñÿáðî¢ñêó, âûðàøûöü ïûòàííå. Ïðàïàíàâà¢ Ã³ëåâ³÷ó ÷àðêó, àä ÿêîé ¸í ãýòàê æà õóòêà, ÿê ³ ïàãàäç³¢ñÿ íà ³íòýðâ'þ, àäìîâ³¢ñÿ - ö³ñê, ñýðöà... Àëå æ, í³êóäû áîëüø íå ïàéøî¢, âûìàâ³¢:

- Íó, äçÿêóéöå Ïðàíóçó, ÿ ÿãî âåëüì³ ïàâàæàþ, - ðàçâ³òà¢ñÿ.

ÑÓÌËÅÍÍÅ ÌÅËÅÆÀ

Ìû ïðàöÿãâàë³ àáåäàöü, ïîòûì âÿ÷ýðàöü. Ïàâåë Êóçüì³÷ ðàñêàçà¢ ìíå øìàò íåâÿäîìàãà ïðà ñâàéãî ãîìåëüñêàãà ñÿáðà-çåìëÿêà ²âàíà Ìåëåæà. Ç ïåðøûõ äç¸í âàéíû áóäó÷û à¢òàð âÿäîìàé òðûëîã³³ àïûíó¢ñÿ íà ôðîíöå. Âàÿâà¢ ïàä Óìàííþ, Í³êàëàåâàì, Ñ³íåëüí³êàâàì, Ðàñòîâàì, Ëàçàâîé. Ó àäíûì ç æîðñòê³õ áà¸¢ 42-ãà áû¢ ìîöíà ïàðàíåíû, ³ íà ôðîíò áîëåé íå âÿðíó¢ñÿ. Íà áàëüí³÷íûì ëîæêó ¢ øï³òàë³ Òá³ë³ñ³ íàï³ñà¢ âåðø "Ìû íî÷÷ó ïàê³äàë³ â¸ñêó":

Òîé íî÷÷ó, àç³ðíó¢øûñÿ ç ïàãîðêà
Íà â¸ñêó, øòî çà íàì³, ¢ òóþ ö³ø,
Çàçíàë³ ìû, ÿê àäñòóïëåííå ãîðêà,
ßê öÿæêà ïåðàìîæàíûì ³ñö³.
Ìû éøë³, çààáû¢øû ãîëàä,
ëåäçü ñòóïàë³,
Àä çìîðû, àä áÿññ³ëëÿ, àä áÿäû.
² ðàíåíûÿ ðàíû çààáûâàë³,
² íå ïðàñ³ë³ ëàñê³ ³ âàäû.

- Çâÿðí³ ¢âàãó, - êàçà¢ ìíå Êóçüì³÷, ïðà÷ûòà¢øû âåðø, - ÿêàÿ ñóðîâàÿ ¢ ãýòûõ ðàäêàõ ïðà¢äà âàéíû, êîëüê³ ¢ ³õ áîëþ, àä÷àþ ³ æàëþ... .

ß òàäû ïðàïàíàâà¢ áûëîìó ôðàíòàâ³êó íàï³ñàöü óñïàì³íû ïðà ñâàéãî ñëûííàãà çåìëÿêà, íà øòî ¸í ïàãàäç³¢ñÿ ³ çðàá³¢ ãýòà ¢ âûãëÿäçå àðòûêóëà "Íåçàáû÷íûÿ ñóñòðý÷û", ïðûñâå÷àíàãà 75-ãîääçþ ²âàíà Ïà¢ëàâ³÷à, ÿê³ áû¢ íàäðóêàâàíû ¢ "Áåëîðóññêîé íèâå" 7 ëþòàãà 1996-ãà, ïðàç 20 ãàäî¢ ïàñëÿ ÿãîíàé ñìåðö³, ÿêàÿ íàïàòêàëà ï³ñüìåíí³êà ¢ 55...

Ó ïà÷àòêó ëþòàãà 1971-ãà Ïðàíóçó âûêë³êàë³ òýëåãðàìàé ó Ñàþç ï³ñüìåíí³êà¢.

- Êàë³ ÿ çàéøî¢ ó ïàìÿøêàííå, - ðàñïàâÿäà¢ ¸í, - ñàêðàòàðêà ïàâåäàì³ëà, øòî ìÿíå æàäàå áà÷ûöü ²âàí Ïà¢ëàâ³÷. ß çàéøî¢ ³ ïà÷ó¢:

- Âîñü ³ äîáðà, øòî òû ïðûåõà¢ ç Íÿñâ³æà. Ìíå õóòêà ñïî¢í³ööà ïàë³ö³í³ê. Âå÷àðû íà äàáðàäçåéíàñö³ "Áåëàðóñü", ³ ÿ öÿáå ø÷ûðà íà ÿå çàïðàøàþ. Ñêë³êàþ ñâà³õ äàðàã³õ çåìëÿêî¢, áóäó ÷àêàöü!

(Çàêàí÷ýííå íà ñ. 4.)

№ 47 (1562) 25 ЛІСТАПАДА 2021 г. НАША СЛОВА

Уладзімір Барысенка

ДАРОГІ СЯБРОЎСТВА І ТВОРЧАСЦІ

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 3.)

- На ўрачыстасць, - працягваў Кузьміч, - сышлося шмат пісьменнікаў, супрацоўнікаў газет і часопісаў. Кожны па-свойму віншаваў юбіляра, уручаў адмысловы падарунак. Крыху спазніўся Рыгор Барадулін. Ён хуценька ўбег у залу і накіраваўся да гаспадара "балю". На далоні паэта ганарова сядзеў навенькі лапаць, у якім красаваўся прыгожы чырвоны яблык. Імяніннік і прысутныя былі ўражаны і сустрэлі незвычайную ім прэзу працяглымі воплескамі.

Іван Мележ

Перад тым, як разыходзіцца, юбіляр паклікаў Хведара Жычку, Міколу Гамолку, мяне, Яна Скрыгана, Алега Лойку і прапанаваў паехаць на чыгуначны вакзал. Марозным світанкам мы былі ў Гомелі. Праз вокны вагона ўбачылі на пероне дзяўчат у беларускіх нацыянальных строях з букетамі кветак у руках. Цягнік прыпыніўся. Нягледзячы на ўсе ўгаворы, Мележ пакінуў вагон апошнім, чакаў, покуль атрымалі кветкі мы. Гасцінна сустрэлі імянінніка і землякі роднай вёскі Глінішча, і студэнты педінстытута, і супрацоўнікі абласнога тэлебачання.

Хутка сябры сустрэліся зноў, у Кактыбелі на пляжы. Мележ быў у захапленні ад надвор'я, клімату і цёплага мора. Але дзён праз пяць падышоў да Пранузы з сумнаватым тварам і паказаў яму паперку:

- Вось глядзі, Паўлюк, Саюз пісьменнікаў просіць далучыцца да брыгады ў Сібір. Як ты думаеш, ці варта з маім здароўем рызыкаваць?.. Да таго ж, тут са мной і жонка, і дачка.

Прануза не ведаў, што і адказаць. Але добра ведаў іншае: Мележ - чалавек абавязку, сумлення і вернасці сваім таварышам. Таму знаў, які выбар, незалежна ад яго адказу, зробіць Іван Паўлавіч.

- Разумееш, - сказаў ён ціха, - не магу, не маю я маральнага права ім адмовіць, - і яны развіталіся. А літаральна праз тыдзень Паўлюк убачыў у "Літаратурцы" здымак пісьменнікаў, сярод якіх быў і Мележ.

Па словах Пранузы, Іван Паўлавіч вельмі любіў моладзь, якая прыходзіла ў родную літаратуру. Калі ў Саюзе пісьменнікаў праходзіў сход, ён запрашаў да сябе ў кабінет паэтаў ці празаікаў з глыбінкі, у ліку якіх былі, да прыкладу, Аляксей Пысін, Васіль Матэвушаў, Міхась Данілёнак… Цікавіўся іх творчасцю і клопатамі, даваў пры неабходнасці парады, дапамагаў выйсці на выдавецтва ці часопіс.

Светлай памяці Івана Паўлавіча Паўлюк Прануза прысвяціў такія свае радкі:

Сцяжынкі. Дарогі. Дарогі.
Бацькоўскае поле. Лугі.
Цябе яны помняць малога.
Ты стаў ім навек дарагі.
Смуткуюць яліны, бярозы,
Што вабілі сілай, красой,
Сам бачыў: з іх капалі слёзы
Празрыстаю цяжкай расой.
Калыска Палесся люляла
Твае маладыя гады.
І чуў я, як Прыпяць рыдала,
Што болей не прыйдзеш сюды.
Не бачна балотных туманаў,
Над краем - празрыстая сінь.
Пачуеш прыгожае - Ганна
І звонка-густое - Васіль.
Ты ўзняўся высока ў аблокі,
Мы рады тваёй вышыні,
У нашыя сэрцы глыбока
Пусціў сваіх дум карані.

Многія маладыя празаікі і паэты выхоўваліся на творах Івана Мележа і Паўлюка Пранузы, якія засявалі душы беларусаў дабрынёй, спагадай і годнасцю, за што я выказваю ім ад нас усіх вялікую падзяку.

Ліфты новага пакалення "размаўляюць па-беларуску". Такія ўжо ўсталёўваюць у Лідзе

Вестка пра тое, што ў першым і другім пад'ездах дома № 79 па вуліцы Тухачэўскага ў Лідзе будуць мяняць ліфты, не вельмі ўзрадавала іх жыхароў: вертыкальны сродак перамяшчэння працаваць не будзе і пра адсутнасць камфортнай дастаўкі да кватэры давядзецца толькі марыць. Хоць гэта дзевяціпавярховік!

З нязручнасцямі давялося змірыцца. Работы доўжыліся больш за месяц, але зараз ужо ўсё ззаду. Надоечы ліфт запрацаваў, і новыя кабіны паслухмяна дастаўляюць пасажыраў на зададзеную вышыню. Кабіны сучасныя, вытворчасці "Магілёўліфтмаш", абсталяваны відэакамерамі, а таксама сістэмай "фоташторы" - сістэмай абароны ад зашчамлення, дзякуючы якой пры наяўнасці ў праёме пабочнага прадмета дзверы застаюцца адкрытымі. У машынах новага пакалення ўсталяваны датчыкі нагрузкі, якія аўтаматычна ўзважваюць пасажыраў, і ў выпадку перавышэння грузападымальнасці ліфт не кранецца з месца. А яшчэ сучасныя кабіны "гавораць" па-беларуску, аб'яўляючы жыхарам і іх гасцям паверх дастаўкі.

- Тэрмін эксплуатацыі новага ліфтавага абсталявання павялічаны і складае цяпер не 25 гадоў, як было раней, а 30 гадоў, - адзначае начальнік Лідскага ўчастка ААТ "Гродналіфт" Андрэй Велькашынскі. - Гэта дасягнута дзякуючы таму, што пачатак руху і прыпынак робяцца ў рэжыме тармажэння, адчыняюцца і зачыняюцца дзверы кабін таксама плаўна. Дадзеныя нюансы не толькі спрыяюць асцярожнай эксплуатацыі абсталявання, але і робяць рух пасажыраў больш бяспечным. Хуткасць жа руху ліфтавага абсталявання засталася ранейшай - 1 метр у секунду, так што прэтэнзіі жыхароў, што кабіны новага пакалення значна марудлівейшыя, не зусім абгрунтаваныя.

Трэба сказаць, што замена ліфтавага абсталявання - мерапрыемства не з танных. Адна кабіна каштуе парадку 40 тысяч беларускіх рублёў. Дэмантаж, мантаж і наладка абсталявання - яшчэ 15-20 тысяч. І тым не менш за 2016-2020 гады толькі ў Лідзе ў рамках падпраграмы "Бяспечны ліфт", якая ўваходзіць у Дзяржаўную праграму "Камфортнае жыллё і спрыяльнае асяроддзе", было заменена 70 ліфтаў жылога фонду.

Заўважым, што Лідскі ўчастак ААТ "Гродналіфт" абслугоўвае шэсць раёнаў Гарадзенскай вобласці. Толькі ў нашым горадзе гэта амаль 350 ліфтаў. Геаграфічна тэрыторыя пралягае ад Мірскага замка (які, дарэчы, таксама абсталяваны вертыкальным пад'ёмна-транспартным прыстасаваннем) да мяжы з Літвой. І гэта не толькі жылы фонд, але і розныя адміністрацыйныя будынкі, лякарні, санаторыі. Пры гэтым варта ўлічыць, што колькасць абслугоўваных Лідскім участкам ААТ "Гродналіфт" грузапад'ёмных машын з кожным годам расце. Так, шэсць новых машын былі ўсталяваны, а зараз знаходзяцца на абслугоўванні дадзенай арганізацыі ў мікрараёне Поўнач г. Ліды, які яшчэ будуецца.

На наступны год у Лідзе запланавана замена яшчэ сямі ліфтаў, якія адслужылі 25-гадовы тэрмін службы.

Лілея Лапшына,
lidanews.

Беларускі этнаграфічны слоўнік

У нашым штотыднёвіку ў 2017 годзе быў надрукаваны этнаграфічны тлумачальны слоўнік, складальнікам якога быў вядомы наш аўтар, этнограф Сымон Барыс. У гэтым месяцы ён надрукаваў яго асобнай кнігай, накладам усяго 30 кніг у прыватнай друкарні за ўласныя грошы. Як піша складальнік С. Барыс, той газетны слоўнік значна дапоўнены. На кнізе напісана, што рэцэнзентам слоўніка стаў А. І. Лакотка, доктар гістарычных навук, акадэмік.

Беларускі кароткі тлумачальны этнаграфічны слоўнік складзены аўтарам на аснове сабраных ім дыялектных запісаў падчас работы ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і быту, вывучэння ім побыту сялян ХІХ і ХХ стагоддзяў, этнаграфічных кніг і тлумачальных слоўнікаў. Для сучаснікаў, асабліва ў гарадах, шмат слоў слоўніка зусім незразумелыя. Пасля дыялектнага слова ў дужках курсівам напісаны рускі адпаведнік гэтага паняцця. Некаторыя тэрміны матэрыяльнай і духоўнай культуры праілюстраваны фотаздымкамі або малюнкамі. Слоўнік (у ім каля 3600 паняццяў) спатрэбіцца супрацоўнікам музеяў, навукоўцам і настаўнікам у школе.

Барыс, С. В. Беларускі этнаграфічны тлумачальны слоўнік / Сымон Барыс. - Мінск : Зміцер Колас, 2021. - 218 с. ISBN 978-985-.

Наш кар.

Ðîçäóì íàä ðàìàíàì³³ àïîâåñöÿì³ Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà

Ïàãëûá³ööà âà ¢íóòðàíû ñâåò Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà ç íàãîäû 120-ãîääçÿ ç äíÿ ÿãî íàðîäç³íà¢, ïåðàãàðòàöü ñòàðîíê³ ÿãî êí³ã, ïàçíà¸ì³ööà ç äàñëåäà÷ûêàì³ ÿãî òâîð÷àñö³ ñòàëà ìàã÷ûìûì ïàä÷àñ êðóãëàãà ñòàëà ¢ Íàöûÿíàëüíàé á³áë³ÿòýöû Áåëàðóñ³.

Ó ïàäçå³ ¢çÿë³ ¢äçåë âûêëàä÷ûê³ ÂÍÓ, ï³ñüìåíí³ê³, ïðàöà¢í³ê³ àðõ³âà¢ ³ á³áë³ÿòýê: äîêòàð ô³ëàëàã³÷íûõ íàâóê, ïðàôåñàð Àëåíà Áåëàÿ ç Áàðàíàâ³öêàãà ¢í³âåðñ³òýòà, êàíäûäàò ô³ëàëàã³÷íûõ íàâóê ²ãàð Øàëàäîíà¢, ë³òàðàòóðàçíàâåö ³ ïàýò Â³êòàð Æûáóëü, ìàñòàê ³ âûäàâåö, äûðýêòàð âûäàâåöòâà "Ãàë³àôû" Çì³öåð Â³øí¸¢.

Ó öýíòðû ¢âàã³ áû¢ ë¸ñ òâîðöû ³ ÿãî ñÿì'³, ÿãî ïîãëÿäû ³ ìàñòàöêà-ýñòýòû÷íàÿ êàíöýïöûÿ. ßê ï³ñüìåíí³ê, ÿê³ àòðûìà¢ äóõî¢íóþ àäóêàöûþ, çàøûôðàâà¢ íà ñòàðîíêàõ êí³ã ñ³ìâàëû ³ñïàñûëê³ äà äóõî¢íûõ ïðàö, ðàçâàæàëà ¢ ñâà³ì ïàâåäàìëåíí³ "Àäìåòíàñöü ïàýòûê³ òàéíàï³ñó ¢ òâîðàõ Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà" ïðàôåñàð Àëåíà Áåëàÿ.

Äûñêóñ³ÿ áûëà ö³êàâàé äçÿêóþ÷û âûñòóïëåííÿì àðãàí³çàòàðà¢ ³ ¢äçåëüí³êà¢ ïðàåêòà "Íà õâàë³ ÷àñó, ó ïëûí³ æûööÿ", ïðûñâå÷àíàãà100-ãîääçþ "Ìàëàäíÿêà" Òàòöÿíû Àíàòîëüå¢íû Ëà¢ðûê³ Þë³³ Àìîñàâàé. Óñ³õ çàõàï³ëà¢ çâÿðíóööà äà ñïàä÷ûíû ÿðêàé àñîáû ¢ ã³ñòîðû³ áåëàðóñêàé ë³òàðàòóðû ÕÕ ñòàãîääçÿ, ÿê³ì áû¢ Ì³õàñü Çàðýöê³, ñïàäàð Àëåñü Ñóøà.

Íà âûñòàâå áûë³ ïðàäñòà¢ëåíû âûäàíí³ Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà - ðàìàí "Âÿçüìî", àïàâÿäàíí³ "Ïåëà âÿñíà", "Ñöåæê³-äàðîæê³", "Ó â³ðû æûööÿ". Ìîæíà áûëî ïàçíà¸ì³ööà ç ïðàöàì³ ë³òàðàòóðíûõ äàñëåä÷ûêà¢ Ì³õàñÿ Ìóøûíñêàãà³ Àíàòîëÿ Ìàéñåíê³, ïðûñâå÷àíûì³ Ì³õàñþ Çàðýöêàìó.

Ïðà ïàïóëÿðûçàöûþ òâîð÷àñö³ Ì. Çàðýöêàãà ðàñïàâÿëà ïðàäñòà¢í³öà Øêëî¢ñêàé ðà¸ííàé á³áë³ÿòýê³ Ìàðûíà Ö³ìàøýíêà. Ïàñëÿ ïý¢íàãà ã³ñòàðû÷íàãà ïåðàïûíêó øêîëüí³ê³ öÿïåð âûâó÷àþöü ÿãî òâîð÷àñöü ¢ 10-òûì êëàñå ³ äàêðûâàþöü ÿãî äëÿ ñÿáå.

Ó ïðàöû êðóãëàãà ñòàëà, ïðûñâå÷àíàãà 120-ãîääçþ Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà, ïðûíÿëà ¢äçåë äà÷êà ë³òàðàòóðíàãà äàñëåä÷ûêà Àíàòîëÿ Ôÿäîñàâ³÷à Ìàéñåíê³ Àëåíà Ìàéñåíêà.

- Ìîé áàöüêà, âûêëàä÷ûê Ì³íñêàãà ³íñòûòóòà êóëüòóðû (ÁÄÓÊiÌ) áû¢ àäíûì ç ïåðøûõ ó ñàâåöê³ÿ ÷àñû, õòî ïà÷à¢ âûâó÷àöü òâîð÷àñöü Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà.

Ó òûÿ ÷àñû ïàíàâà¢ ñàöûÿë³ñòû÷íû ðýàë³çì ³ ñâåòàïîãëÿä, ³ ìàëà õòî àäâàæâà¢ñÿ çàéìàööà ðýïðýñàâàíûì³ ï³ñüìåíí³êàì³. Áàöüêà ñóñòðàêà¢ñÿ ç æîíêàé ï³ñüìåíí³êà Ìàðûÿé Êàñÿíêîâàé.

Ó 1971 ãîäçå Àíàòîëü Ôÿäîñàâ³÷ àáàðàí³¢ êàíäûäàöêóþ äûñåðòàöûþ ³ ïàçíåé âûäà¢ êí³ãó ïðà ë³òàðàòàðà "Ì³õàñü Çàðýöê³. Ñòàíà¢ëåííå òàëåíòó" (1978). Ó ñâà¸é ìàíàãðàô³³ ¸í çà¢âàæà¢ ìåòàôàðû÷íàñöü ³ ðûòì³êó à¢òàðñêàé ìîâû Ì³õàñÿ Çàðýöêàãà, ÿêàÿ áûëà âåëüì³ ýìàöûÿíàëüíàé, ïî¢íàé ðàìàíòû÷íà-¢çí¸ñëàãà ë³ðûçìó, áàãàòàé ³íâåðñ³ÿì³, óâàñàáëåííÿì³ ³ ñ³ìâîë³êàé. Àäçíà÷à¢ áë³çêàñöü ÿãî ïðîçû äà òâîðà¢ Ê. ×îðíàãà, Ö. Ãàðòíàãà, ß. Êîëàñà ³ Ì. ×àðîòà.

Ó íàøàé ñÿì'³ ìû ñàáðàë³ âåðøû íàøàãà áàöüê³ ³ âûäàë³ ³õ àñîáíûì çáîðí³êàì ïàä íàçâàé "Ðîçäóì".

Ý. Äçâ³íñêàÿ,
ôîòà à¢òàðà.

Íàâ³íû Ãåðìàí³³

ßê áà÷àöü ³ ðàçóìåþöü ñ³òóàöûþ ç ì³ãðàíòàì³ íåìöû

Óöåêà÷û, ÿê³ÿ ñàáðàë³ñÿ íà áåëàðóñêà-ïîëüñêàé ìÿæû, íàçûâàþöü êàí÷àòêîâàé ìýòàé ñâàéãî ïàäàðîææà ÔÐÃ. Ó ñàìîé Ãåðìàí³³ òàêñàìà ø ìàò ãàâîðàöü ïðà ïàäçå³, ÿê³ÿ ðàçãîðòâàþööà íà ¢ñõîäí³õ ìåæàõ ÅÑ - àáìÿðêî¢âàþöü ãýòà ³ ïàë³òûê³, ³ àáûâàöåë³.

Ñòà¢ëåííå íåìöà¢ äà äðàìû, ñâåäêà-ì³ ÿêîé ñòà¢ ó àïîøí³ÿ òûäí³ ¢âåñü ñâåò, âûçíà÷àåööà òðà¢ìàé, ÿêóþ ³õ êðà³íà ïåðàæûëà 6 ãàäî¢ íàçàä. Òàäû ãýòà àä÷óâàëàñÿ êàòàñòðîôàé, àëå, äà ø÷àñöÿ, ¸é íå ñòàëà. Øòî æ áà÷àöü ³ ÿê ðàçóìåþöü ïàäçå³ íà öûâ³ë³çàâàíûõ ìåæàõ íåìöû?

Íà äâàðý òîëüê³ ë³ñòàïàä, à Ãåðìàí³ÿ ¢æî ïàòðîõó àïóñêàåööà ¢ ø÷àñë³âóþ ïåðàäêàëÿäíóþ ì³òóñíþ: íà âóë³öàõ ³ ïëîø÷àõ ãàðàäî¢ ðàçãîðòâàþööà ñâÿòî÷íûÿ ê³ðìàøû, ñòàâÿööà ¢ïðûãîæàíûÿ ã³ðëÿíäàì³ áàòëåéê³, ïà¢ñþäíà ôëàí³ðóþöü ïàâîëüíûÿ íàòî¢ïû - ëþäç³ ÷àêàþöü ñâÿòî÷íûõ öóäà¢ ³ ÷àðî¢íàãà çáàâåííÿ àä àáðûäëàé æûöö¸âàé ðóö³íû. Ïðà ì³ãðàöûéíû êðûç³ñ íà Óñõîäçå òóò âåäàþöü ³ ïàìÿòàþöü, àëå ¸í ñàïðà¢äû íå ïðàõîäç³öü ïà ðàçðàäçå ñàìûõ ãàëî¢íûõ íàâ³í.

Ç ïàë³òûêàì³ ¢ñ¸ ÿñíà: ÿíû êàí÷àòêîâà âûçíà÷ûë³ ì³ãðàöûéíû êðûç³ñ ÿê ã³áðûäíóþ âàéíó, ÿêóþ àáâÿñö³¢ Å¢ðàñàþçó ö³ òî Ìåíñê, ö³ òî Ìàñêâà - ³ í³ÿê³õ çìåí ó ðûòîðûöû, ïàäûõîäàõ, ïàë³òû÷íàé ñòðàòýã³³ òóò ïàêóëü íå â³äàöü.

Ç ãðàìàäçÿíàì³ ñïðàâû ³äóöü ³íàêø. Íåìöû äàâîë³ ñïàêîéíà ñòàâÿööà äà òàãî, øòî ¢ ³õ êðà³íó ìàñàâà ïðûáûâàþöü óöåêà÷û ç Àç³³ ³ Àôðûê³. Ïðà ãýòà ñâåä÷àöü âûí³ê³ àïîøí³õ ïàðëàìåíöê³õ âûáàðà¢: àäç³íàÿ ìÿñöîâàÿ ôà¸ðäàÿ àíòûì³ãðàíöêàÿ ïàðòûÿ "Àëüòýðíàòûâà äëÿ Ãåðìàí³³" íàáðàëà ¢ âåðàñí³ 10 %, ñòðàö³¢øû ïðàç ÷àòûðû ãàäû êàëÿ ì³ëü¸íà ãàëàñî¢ ³ 11 äýïóòàöê³õ ìàíäàòà¢. Àñòàòí³ÿ ïàë³òñ³ëû, õîöü ³ ñóïðàöü íåêàíòðàëÿâàíàé ì³ãðàöû³, àëå, êàë³ ïåðàñÿëåííþ íàðîäà¢ âûçíà÷ûöü áåðàã³³ ðàìê³, öàëêàì ãàòîâûÿ òàêîå ïåðàñÿëåííå ïàäòðûìàöü. Ñÿðîä àáûâàöåëÿ¢ äàâîë³ ìàñàâàé ç'ÿ¢ëÿåööà ñ³ìïàòûÿ äà áÿçäîëüíûõ, äà ëþäçåé, ÿê³ÿ øóêàþöü âûðàòàâàííÿ äà âàåííûõ áåäñòâà¢ ³ ãóìàí³òàðíûõ êàòàñòðîô. Ìóí³öûïàë³òýòû ìíîã³õ áóéíûõ ³ ìàëûõ ãàðàäî¢ äýêëàðóþöü ãàòî¢íàñöü ïðûíÿöü óöåêà÷î¢ - õóòêà, áåç áþðàêðàòû÷íûõ çàöÿæàê, ó äàïàâåäíàñö³ ç êâîòàì³ ö³ íàâàò çâûø òàêîé: ïðà ãýòà ¢æî çàÿâ³ë³ ¢ëàäû Ìþíõåíà, Ê¸ëüíà, Ôðàéáóðãà, Ãåòûíãåíà, Ã³ñåíà. Ó ïàäòðûìêó àäêðûööÿ ìåæ äëÿ êóðäà¢, ÿê³ÿ çàõðàñë³ íà ïîëüñê³õ ìåæàõ, ïðàâîäçÿööà àäç³íêàâûÿ ï³êåòû, ñòóäýíöê³ÿ ì³òûíã³, øìàòëþäíûÿ ìàí³ôåñòàöû³.

Ãóìàí³òàðíûÿ àðãàí³çàöû³ íà ¢ñþ ìîö çá³ðàþöü äëÿ ¢öåêà÷î¢ àäçåæó ³ åæó, äçåöÿì ðûõòóþöü öàöê³, äëÿ ¢ñ³õ áåç ðàçáîðó ¢çðîñòó ³ ïîëó - ìåäûöûíñê³ äîãëÿä ³ ö¸ïëàå æûëë¸. Íàâàò ïåðàâîçêó äà íîâàãà ìåñöà æûõàðñòâà àêòûâ³ñòû ãàòîâûÿ ¢çÿöü íà ñÿáå, íå àáöÿæàðâàþ÷û ãýòûì ôåäýðàëüíû áþäæýò.

Òàðûê Àëà¢ñ, àêòûâ³ñò àðãàí³çàöû³ Seebrucke Deutschland (Ãåðìàí³ÿ):

- ß íå çäç³¢ëþñÿ, êàë³ ¢ðàä íå äàçâîë³öü íàì äàñòàâ³öü ì³ãðàíòà¢ ó Ãåðìàí³þ íà à¢òîáóñå. Ãýòà áóäçå äàïàìàãàöü ïðûíöûïàì öâ¸ðäàé ïàë³òûê³ àáìåæàâàííÿ ì³ãðàöû³, ÿêîé Å¢ðîïà ïðûòðûìë³âàåööà øìàò ãàäî¢. Àëå, ìíå çäàåööà, ó Àíãåëû Ìåðêåëü ïàä êàíåö ïàë³òû÷íàé êàð'åðû ç'ÿâ³ëàñÿ ìàã÷ûìàñöü çðàá³öü âûêëþ÷íû ãóìàí³ñòû÷íû ïàë³òû÷íû æýñò.

Óëàñíà, äîñâåä óöÿêàöêàãà ïàòîïó, ÿê³ çäàðû¢ñÿ ¢ 2015-ì, ìîöíà ïà¢ïëûâà¢ íà ñòà¢ëåííå íåìöà¢ äà öÿïåðàøí³õ êàë³ç³é. Òàäû, ÿê âÿäîìà, Àíãåëà Ìåðêåëü ïðàìîâ³ëà: "Ìû ñïðàâ³ìñÿ!" - ³ ãýòà äàëî ñòàðò íàïàäó íà Å¢ðîïó àäðàçó ç ìíîã³õ ê³ðóíêà¢ ì³ëü¸íà¢ àç³ÿòà¢ ³ àôðûêàíöà¢. Íàâàò âûñîêàïàñòà¢ëåíûÿ ñëóæáî¢öû ¢ñïàì³íàþöü, øòî ³õ íå ïàê³äàëà òàäû àä÷óâàííå íåïàçáåæíàé êàòàñòðîôû: òàãà÷àñíû ê³ðà¢í³ê ÌÓÑ äëÿ Ìåç'åð êàæà, øòî ñ³òóàöûÿ íÿðýäêà âûõîäç³ëà ç-ïàä êàíòðîëþ, à âûøýéøûÿ ñëóæáî¢öû ¢ Ãåðìàí³³ âåëüì³ àñöÿðîæíûÿ ¢ ñëîâàõ. Ó ïåðøû ãîä áû¢ ïàäààäçåíû ì³ëü¸í çàÿ¢ ïðà ïðûòóëàê, ó íàñòóïíû ìîìàíò - 750 òûñÿ÷. Ïàì³æ íåìöàì³ ³ íîâàïðûáûëûì³ áûëà êóëüòóðíàÿ ïðîðâà, øòî íå ìàãëî íå ïðûâåñö³ äà êàíôë³êòà¢: ïàë³öûÿ çàô³êñàâàëà 76 ïàäïàëà¢ ó ãàðàäêàõ äëÿ ïåðàìåø÷àíûõ àñîáà¢. Àëå áîëüø çà ¢ñ¸ ïàëîõà¢ äçåíü íå ñ¸ííÿøí³, à çà¢òðàøí³ - ÿêîå ïðûìÿíåííå çíàéñö³ ì³ëü¸íàì óöåêà÷î¢:

Ðýïàðòàæ Deutsche Welle. 2015 ã: "Ïà ïàäë³êàõ ²íñòûòóòà ãåðìàíñêàé ýêàíîì³ê³, Ãåðìàí³ÿ âûäàòêóå íà ¢òðûìàííå ¢öåêà÷î¢ äà 50 ìëðä å¢ðà. À ¢ 2017-ì óðàä íàâàò âûìóøàíû áû¢ çàëåçö³ ¢ ïàçûê³, ïà ìåðêàâàíí³ ì³í³ñòðà ýêàíîì³ê³ Øîéáëå. À âîñü ïîòûì ýêàíîì³êà êðà³íû ìîæà íàâàò âûéãðàöü àä ïðûòîêó ¢öåêà÷î¢: ÿíû ìàãë³ á ïðàöàâàöü ó ñôåðû äîãëÿäó çà ñàñòàðýëûì³".

Íà¢ðàä ö³ ãýòà ãàâàðûëàñÿ ñóð'¸çíà - ïðà íåêàëüê³ ì³ëü¸íà¢ ñàí³òàðà¢ ³ ñàí³òàðàê. Àëå íà êîæíàãà ¢öåêà÷à øòîìåñÿö äàâîäç³ëàñÿ âûäçÿëÿöü ïà 360 å¢ðà, íåàáõîäíà áûëî äàøóêàöü ïà 6 êâàäðàòíûõ ìåòðà¢ íà êîæíóþ íîâàïðûáûëóþ äóøó... À ïåðñïåêòûâû ³íòýãðàöû³ áûë³ ïðûâ³äíûÿ - ñÿðîä óöåêà÷î¢ äîñûöü áûëî òûõ, ÿê³ÿ âàÿâàë³, ãàëàäàë³, ãàäàì³ íå ïðàöàâàë³, ïàêîëüê³ ÿêàÿ ìîæà áûöü ïðàöà ¢ ïåêëå: âîñü òîëüê³ êâàë³ô³êàâàíûõ ñïåöûÿë³ñòà¢ ïðàêòû÷íà íå áûëî. ², äàðý÷û, äàãýòóëü ïðàáëåìà ïðàôàäóêàöû³ ì³ãðàíòà¢ íå âûðàøàíà. Àëå, ó ëþáûì âûïàäêó, êàòàñòðîôû íå àäáûëîñÿ: ó 15-16 ãàäàõ çëà÷ûííàñöü âûðàñëà àäñîòêà¢ íà 5-7, àëå çàòûì çâàë³ëàñÿ í³æýé äàêðûç³ñíûõ ïàêàç÷ûêà¢. Âûäàòê³ áþäæýòó íà ïåðàñÿëåíöà¢ çìÿíøàþööà: ç 9 ì³ëüÿðäà¢ ïÿöü ãàäî¢ íàçàä, äà 4 ç ïàëîâàé ëåòàñü. Ãåðìàí³ÿ, õîöü ³ íå êàí÷àòêîâà, ïåðàâàðûëà íîâàïðûáûëûõ.

Òûì íå ìåíø, Áåðë³í àäõ³ë³¢ ïðàïàíîâó Ìåíñêà çàáðàöü 2000 ì³ãðàíòà¢, ÿê³ÿ çíàõîäçÿööà íà òýðûòîðû³ Áåëàðóñ³. Ïðà ãýòà çàÿâ³¢ ïðàäñòà¢í³ê óðàäà Ãåðìàí³³, ï³øà Deutsche Welle.

Ïàâîäëå Àëåãà Ðàìàíàâà.

Ã³ñòîðûÿ Ìàã³ë¸¢ø÷ûíû

Àäç³íîêàìó ïàòðàáóåööà ïàêîé. 2 ÷àñòêà

ßê ³ ¢ ëþáûÿ ÷àñû âåëüì³ àêòóàëüíàå áûëî æûëë¸âàå ï ûòàííå. ²òàì ó çâû÷àéíàé ç'ÿâàé áûë³ àáâåñòê³ àá àáì åíå ³ ïðîäàæû êâàòýð, äàì î¢, àáî ãñîíáíûõ ïàêîïý¢: *"Ïðàäàâåööà äî ì, ðàçì åðà¸ 18 íà 18 ³ñ-ðàé. Çâÿðòàööà ïà äàðàòó: Ìàã³ë¸¢ñê³ ðà¸í, Àì õà¢ñê³ ñåë. ñîâåò, â¸ñêà Áûñòðûê, äà Ïóòí¢-ñêàãà Ô", "Ìÿíÿþ ñîíå÷íû ïàêîé 16 êâ. ì åòð. ó ðà¸íå øî¢êàâàé ôàáðûê³ íà ïàêîé ö³ êâàòýðó¢ãîðäàçå. Àïëà÷óðàì î, ïåðàâîçêó. Çà äàâåâàêà ì³ çâÿðòàööà ç 7 ãàäç³í åå÷àðà ïà òýëåôî÷ó 89 - 51", "ÏÐÀÂÀÄÖÓÀ Ä Ì Ì ç íàäâîðû ì³ ïàáóâîâà ì³. Çâÿðòàööà: ÷ûãíà÷íû ïàñ¸êàé ¹ 6 (ñòàíöûÿ Ìàã³ëå¢ ²) äàÂàéòàí³ñà ç 4 äà 8 ãàäç³í åå÷àðà". ² ñàìàÿ ëàêàí³÷íàÿ ³íôàðìàöûÿ: "Äàç³íêà ì óòðýííÿ ³íôàðìàöûÿ. Çâàí³öü ïà òýë. 86 - 83".*

Àäíû ç ñàì ûõóëþá¸íûõ ìåñöà¢ ëëÿ äàïà÷û íêóãàðäæàí áû¢ ê³íàòýàòàð "×ûðâí íàÿ çîðêà", äçå ïàêàç-âàë³ ô³ëüì û äàïàâàäíûÿ áóõó òîé íÿïðíñòàé ýïîõ³: "Øåë ñîëäàòñ ôðîíòà", íîâû ãóêâû ã³ñòîðûêà - ðýâàëþöûéû ô³ëüì "ËÅÍÈ Í â 1918 ãîäó" ó ÿê³ì ïà ïðû÷íå åÿë³ê³êàà ì åòðàæà ïà÷àòàê ñåàíñà¢ àäáûâàþ¢ñÿ - ïåðøàà ðî¢íà ¢ 4 ãàäç³í, òðýöÿãà ¢ 8 ãàäç³í 40 õâ³ë³í ³ ÷àòâ¸ðòàà ¢ ääç³íàöàöü ãàäç³í, ãóêàâû ì àñòàöê³ ô³ëüì " Ì ßÄÇÅÅÄÇÜ" ïà ×ýõàâó, à çâû ø ïðàãðàì íîâû ãóêàâû ô³ëüì "ÏÀ ÀÁÕÀÇ²²".

Ì àã³ë¸¢ñê³ äðàì àòû÷íû òýàòð ïðû ì¢ ó ñâåå ñòåíû óäàðí³êà¢ ñàöûÿë³ñòû÷íàà áóäà¢í³öòâà³ òýàòðàëüíûÿ êàëåêòûâû, ÿê³ÿ çâå³òàë³ ïðà òýë³êàì³ñòàëÿöûþ ïàñòàíîâû ì³íñê³ äà íåêàòîðûõ õâàðî³: *"Ìàñòàöê³ Äçÿðæà¢íàà ß¢ðýéñêàà òýàòðà ÁÑÑÐ (ïàìÿøêàíå ãîðýàòðà) 21, 22 ³ 24 êðàñàâ³êà ÑÓÊÀÌ ²ÔÜ (ìóçû÷íàÿ ëååíäà ¢ 3 àêòàõ, 6 êâðö³íàõ). 23, 26 êðàñàâ³êà ÒÝ¡Åäð Ì ²ËÕ²ÊÅÐ ï'åñà ¢ 4 àêòàõ, 8 êâðö³íàõ. Ïàïýðýí³ ïðûïàäæ á³ëåòà¢ ó êàñå òýàòðà ç 12 äà 14 ãàäç³í ³ ç 17 äà 21 ã. Àðãàí³çàöû³, çàéö³¢øûÿ ïàñòàÿííûÿ ìåñöû, àòðûì ë³âàþöü á³ëåòû øòîäç¸ííà ç 12 äà 14 ãàäç³í ³ ç 17 äà 21 ãàäç³íû".* À¢ ðàçäåëå " Ïàââàà ì ëåíí³" ÷ûòàåì íàñòóïíàå: *" Ìàã³ëå¢ñê³ ãàðêîì Ê Ï (á)Á ³ âîðñîâåò ñêë³êàþöü çë¸òñòàõíà¢öà¢-áóäà¢í³êî¢, ÿê³ àäáóäçåööà 11 êðàñàâ³êà ã.ã. ðî¢íà ¢ 6 ãàäç³í âå÷àðà ¢ ãàðàäñê³ì òýàòðû. Ñàêðàòàðûì ïýðâ³÷íûõ ïàðòàðãàí³çàöûé á³ëåòû àòðûìàöü ó ÃÊÊ Ï (á)Á, ïàêîé ¹ 5. ÃÀÐÊÎ Ì Ì Ê Ï (á)Á, ÃÎÐÎÂÅÒ."*

Ãðóíòû¢íà àäáûâàëàñÿ ¢ íàøû âîðàäçå ïàäðûõòíû¢êà äà äçýðæà¢íûõ ñâÿðòà¢. Äà ïåðøàãà ì àÿ êðàýçíàå áûë³ ïàäîáíàé ç'ÿâëåíà ³ íàøàé ïàäòðûìöû. Ïàñëÿ ïàäñòóïëåííÿ ïàäðûõòíûõ ñâÿðòà¢ ïàñòàíîâû ïàäàðûëñÿ ³ ïàäàðîæíûõ ïàêàçâàööÿ. Ïàäðûõòíûõ ñâÿðòà¢ ïàñòàíîâû ïàäàðûëñÿ ³ ïàäàðîæíûõ ïàêàçâàööÿ.

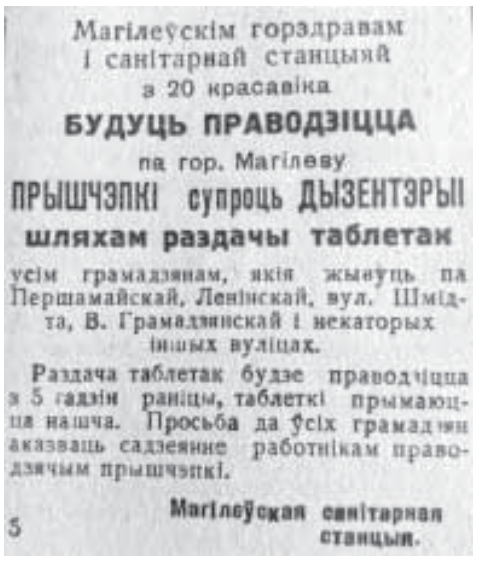

Àì àòàðàì ïðûãàæûõ ðàñë³íàõçåòà "Êî ì óíàð Ì àã³ëå¢ø÷û í û" ïàâêàæà, êóàû òðýáà çâÿðòàööà: *"Àà âåääà ì à êàéãàñà¢, êàëäàñí³êà¢ ³ ¢ñòàíî¢. Ó Áàðêàéáàà¢ñê³ ëÿñí³öòåå ¸ñöó ïðîäàæ ÄÝÊÀÐÀÒÛ¡ Í ÛÂ ÄÐÝÂÛ, ÿê-òà: ë¸í, áåëàÿ àêàòûÿ, ñ³ðýíü. Çâÿðòàööà ïà àäðàñ: Áàðêàéà-áà¢ñêåâ ëÿñí³öòâà, êàðäîí Ôîäó÷ûûñ. Áûõà¢ñê³ ëåñàðà."*

Äëÿ òûõ, õòî çá³ðà¢ñÿ àòðûìàöü ñÿðýáí þ ³ âûøýøóþ àäóêàöûþ, íàáûöü ïðàôåñ³þ, àáî ïàûûöü ñåñòðû Ì àã³ë¸âà, Ì àã³ë¸¢ñêàé âîáëàñö³ íàáûöü ñåñòðû Ì àã³ë¸âû ïàñâåäàöü ïà ïàñëÿ ïàäñòóïëåííÿ ïàäðûõòíûõ ïàêàçâàööÿ.

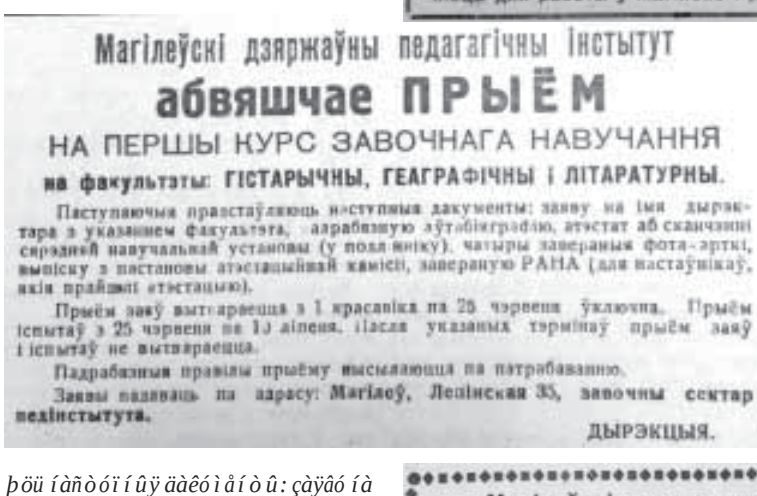

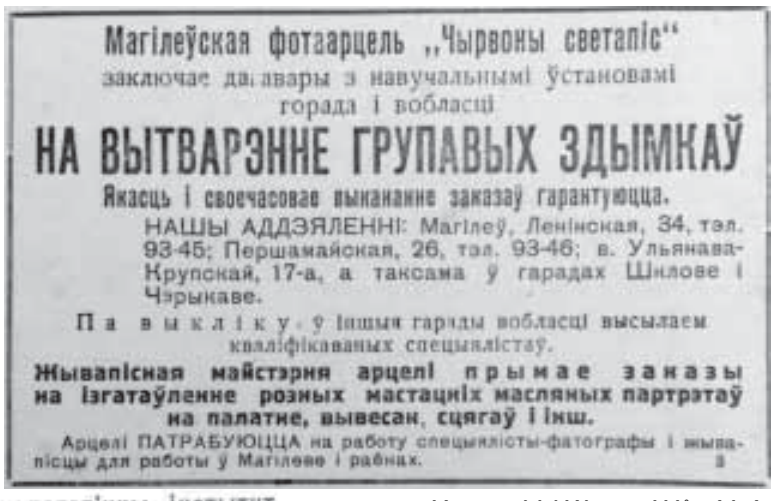

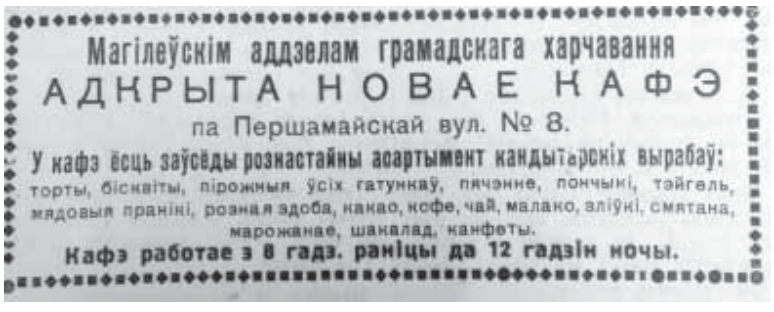

Ãðóíòîâ¢íà àäáûâàëàñÿ ¢ íàøû âîðàäçå ïàäðûõòíûõ¢êà äà äçýðæà¢íûõ ñâÿðòà¢. Äà ïåðøàãà ì àÿ êðàýçíàå áûë³ ïàäîáíàé ç'ÿâëåíà ³ íàøàé âîáëàñö³ íàáûöü ñåñòðû Ì àã³ë¸âà, Ì àã³ë¸¢ñêàé âîáëàñö³ íàáûöü ñåñòðû Ì àã³ë¸âû ïàñâåäàöü ïà ïàñëÿ ïàäñòóïëåííÿ ïàäðûõòíûõ ïàêàçâàööÿ. Ïàäðûõòíûõ ñâÿðòà¢ ïàñòàíîâû ïàäàðûëñÿ ³ ïàäàðîæíûõ ïàêàçâàööÿ.

Ãðóíòîâ¢íà àäáûâàëàñÿ ¢ íàøû âîðàäçå ïàäðûõòíûõ¢êà äà äçýðæà¢íûõ ñâÿðòà¢. Äà ïåðøàãà ì àÿ êðàýçíàå áûë³ ïàäîáíàé ç'ÿâëåíà ³ íàøàé âîáëàñö³ íàáûöü ñåñòðû Ì àã³ë¸âà, Ì àã³ë¸¢ñêàé âîáëàñö³ íàáûöü ñåñòðû Ì àã³ë¸âû ïàñâåäàöü ïà ïàñëÿ ïàäñòóïëåííÿ ïàäðûõòíûõ ïàêàçâàööÿ. Ïàäðûõòíûõ ñâÿðòà¢ ïàñòàíîâû ïàäàðûëñÿ ³ ïàäàðîæíûõ ïàêàçâàööÿ.

Ðàçüáÿð Ñâÿòëà

…Ì³íóëàé âîñåííþ ÿìó ñïî¢í³ëàñÿ á 95 ãàäî¢ … Ë¸ñ íàêàíàâà¢ ÿìó íàðàäç³ööà ¢ òðàã³÷íû äçåíü/íî÷ ã³ñòîðû³ Áåëàðóñ³…. Ó â. Áîðê³ ¢ 1937 òðàã³÷íàÿ íî÷ áûëà ³ ñâàÿ…

Àëåñü Ë³ïåíü (30.10.1925-30.05.2006) íàðàäç³¢ñÿ 30 êàñòðû÷í³êà 1925 ãîäà ¢ â. Áîðê³ Áàáðóéñêàãà ðà¸íà Ìàã³ë¸¢ñêàé âîáëàñö³, êàëÿ÷ ñòàíöû³ ßñåíü ³ â¸ñê³ Ãëóøà - ðàäç³ìû Àëåñÿ Àäàìîâ³÷à. Áàöüêà ßñü (ßí) 1890 ãîäà íàðàäæýííÿ, ïðàöàâà¢ ó ãàñïàäàðà Ìàë³øý¢ñêàãà, ïàñëÿ ² Ñóñâåòíàé âàéíû ç âîéñêà ïðûâ¸ç ç³íãåðà¢ñêóþ øâåéíóþ ìàøûíêó, ãàðìîí³ê ³ ôîòàçäûìàê âàéñêîâûõ ìóçûêà¢, äçå ñëóæû¢. Ïàçíåé, ó 1937 ãîäçå ãýòû çäûìàê ïàñëóæûöü àäíûì ç äîêàçà¢ ÿãî â³íû. Óñÿãî ¢ äçåäà áûëî 7 äçÿöåé - 4 áðàòû ³ 3 ñÿñòðû, óæî ³õ äçåö³ ë³÷ûë³ ñÿáå áåëàðóñàì³-êàòîë³ê³ì³. Áûë³ "ðóêàñòûì³", áóäà¢í³ê³, öåñëÿðû, êàâàë³. Áðàòû ïàáóäàâàë³ àääàøàðí³êó äîì, ³ ¸í ³ì âûäçåë³¢ êîæíàìó çÿìëþ ³ ëåñ äëÿ áóäà¢í³öòâà õàòà¢. Ïà ¢ñïàì³íàõ Àëåñÿ Ë³ïåíÿ ¢ 30-ÿ ãàäû äà ³õ ó â¸ñêó ïðûåõàë³ "ñàìûÿ áåäíûÿ" ³ çàáðàë³ ¢ ñóñåäçÿ¢ Ìàë³øý¢ñê³õ ³ ñâàÿêî¢ Æäàíîâ³÷à¢ óñ¸, øòî ³ì ñïàäàáàëàñÿ, õòî ñóïðàö³¢ëÿ¢ñÿ, á³ë³, àðûøòî¢âàë³. Ãýòà áûë³ ïÿö³äçåñÿòí³ê³ (50 òûñÿ÷ ñàëäàò ³ ìàòðîñà¢, ÿê³õ Ñòàëåöêàÿ ¢ëàäà ïàñëàëà âàÿâàöü ç ëþäçüì³ ñâà¸é çÿìë³, ÿê ï³øà Àëåñü Ë³ïåíü), àðûøòàâàíûì äàçâàëÿë³ ¢çÿöü ó Ñ³á³ð 50 ê³ëàãðàìà¢ ñàìàãà íåàáõîäíàãà. Ñÿì'þ Ë³ïåíÿ¢ íå ðàñêóëà÷âàë³ ¢ 1930, áî ³ çÿìë³ ÿíû ôàêòû÷íà íå ìåë³. Ó 1937 ãîäçå áûëî ïà-³íøàìó. Çà àäíó íî÷, ÿê ï³øà Äàíóòà Á³÷ýëü ó êí³çå "Õàäç³ íà ìîé ãîëàñ" ïðà Àëåñÿ Ë³ïåíÿ, çàáðàë³ 12 ìóæ÷ûíà¢. Ãýòà çàäíîé â¸ñê³, ³ ãýòà áûëà íå ³íòýë³ãåíöûÿ, ç ÿêîé çìàãàë³ñÿ "øàííàäçåðû ³ øàðûêàâû". Æîíêà Àëÿêñàíäðà Ë³ïåíÿ êàæà, øòî áðàòà Áðàí³ñëàâà ³ ÿãî ñóñåäà àðûøòàâàë³ ïðîñòà ¢ ÷àñ ïðàöû ¢ ïîë³. Ïà áàöüêó ïðûéøë³ ¢ áóäç¸íà¢êàõ ñà øòûêàì³ êàëÿ 23.00 ó õàòó ïðîñòà äëÿ âîáøóêó, êàá íåøòà çíàéñö³ êðàìîëüíàå íà ³õ íåäàñâåä÷àíû ðîçóì. ßí Ë³ïåíü äóìà¢, øòî ¢ òóðìå çÿãî ðóêàì³ òàêñàìà íå ïðàïàäçå, àëå, â³äàöü, ïàäï³ñà¢ ïàñëÿ çäçåêà¢ íåéê³ÿ ïàïåðû, ³ ÿãî ðàññòðàëÿë³. Ïàäñòàâû áûë³ äç³êóíñê³ÿ, ó õàöå çíàéøë³ ïàäðó÷í³ê íà ïîëüñêàé ìîâå ç ìåíñêàé øêîëû, äçå âó÷ûëàñÿ ïëÿìåíí³öà, à íàï³ñàë³ ¢ ïðàòàêîëå: "Íà çàìåæíàé ìîâå ë³òàðàòóðà" (çíà÷ûöü øï³¸í). Øóêàë³ ëþáóþ íàãîäó äëÿ àðûøòó ³ çàïàëîõâàííÿ ÷àëàâåêà. Êàá íå ïàäï³ñà¢ äàêóìåíòû, ìàãë³ ïðîñòà çàêàòàâàöü ö³ çðàá³öü ³íâàë³äàì. Áû¢ òàê³ âûáàð. Âÿðíóë³ñÿ äâîå ö³ òðîå ç â¸ñê³, êàá äîìà ïàìåðö³ àä ïàáîÿ¢ ó òóðìå. Íå âÿðíó¢ñÿ áàöüêà Àëÿêñàíäðà ßí Ë³ïåíü, ÿãî áðàò ³ äçÿäçüêà, à òàêñàìà áðàòû Ïðàêàïîâ³÷û ïà ìàòóë³. Ñòðûå÷íàìó äçÿäçüêó Àëÿêñàíäðà Ë³ïåíÿ, ë¸ò÷ûêó ²îñ³ôó Ïðàêàïîâ³÷ó çàö³ñêàë³ ïàëüöû ¢ äçâÿðàõ, êàá ïðûçíà¢ñÿ, øòî õàöå¢ ïàäàðâàöü Êðýìëü, à ¸í ó Ìàñêâå í³êîë³ íå áû¢. Ç 40 äâàðî¢ ó Ñ³á³ð âûâåçë³ 14, äàäîìó âÿðíóëàñÿ òîëüê³ àäíà ñÿì'ÿ. Êàë³ ¢ Ãàðîäí³ Àëåñÿ Ë³ïåíÿ ïðàñ³ë³ ñÿáðû ðàñêàçàöü ïðà äçÿö³íñòâà, òî ¸í íå âåëüì³ ëþá³¢ óçãàäâàöü òûÿ êàøìàðû, ãýòà áûëî íåÿê áàëþ÷à, áî çàìåñò çàñòðýëåíàãà êàìóí³ñòàì³ áàöüê³ ó 11-12 ãàäîâûì óçðîñöå äàâÿëîñÿ ¢ñþ ãàñïàäàðêó ³ âÿë³êóþ ñÿì'þ ñàìîìó òðûìàöü, áûëî íå ñîëàäêà æûöü, àðà¢ ³ áàðàíàâà¢, óñ³ì äàïàìàãà¢, áî áû¢ àäç³íû ìóæ÷ûíà íà ïëÿ÷àõ ÿêîãà áûëà ìàòóëÿ, ñÿñòðà, áàáóëÿ ç ïðû¸ìíûì³ ñ³ðîòàì³ ³ òðîå ïðû¸ìíûõ ñ³ðîò. Â¸ñêà Áîðê³ - ãýòà âûäàòíû ïðûêëàä ì³ëàñýðíàñö³ òàãî ÷àñó äà ñ³ðîò ïàñëÿ çàáîéñòâà¢ íåëþäçÿì³ ³õ áàöüêî¢, òóò çàõàâàëàñÿ ðàäç³ìà-âÿñêîâàÿ ñàë³äàðíàñöü. Ã³ñòîðûÿ â¸ñê³ Áîðê³, ÿê êàçàëà ïîòûì æîíêà Àëåñÿ Ë³ïåíÿ, ãýòà ÿê ã³ñòîðûÿ óñ¸é íàøàé øìàòïàêóòíàé êðà³íû. Ó 1938/1939 ãã, êàë³ ¢ øêîëå ïðûíÿë³ ¢ñ³õ äçÿöåé ó ï³ÿíåðû, òî çàâó÷ Ñóë³ìà ïàäûøî¢ äà Àëåñÿ ³ ³íøûõ ñ³ðîòà¢ ³ ñêàçà¢ çûìàöü ï³ÿíåðñê³ÿ ãàëüøòóê³, áî òóò íå ìåñöà äëÿ "âîðàãà¢ íàðîäà". Ïàñëÿ òàêîé ïðàâàêàöû³ çàâó÷à ¢ õëîïöà¢ íåêàòîðûÿ äçåö³ ïà÷àë³ êëàäü ìàëüí³ íàä³à, ³ ÿíû âûìóøàíà ñõàâàë³ñÿ ¢ ëåñå. Ðàçðóëüâà¢ ñ³òóàöûþ äûðýêòàð, êàë³ äçåö³ íå âÿðíóë³ñÿ ¢ øêîëó. Òàìó Àëåñü âûðàøû¢ ïåðàéñö³ ¢ øêîëó â. Ãëóøà, ³ òàì áûëî áîëüø áÿñïå÷íà, òàì áû¢ ñâàÿê ó ïàæàðíàé êàìàíäçå, ÿê³ äàìàãà¢ õëåáàì. Ó â¸ñêàõ áûë³ ïðàáëåìû ç õëåáàì, ÷àñàì ç âå÷àðà êàëÿ õëåáíàïÿêàðíÿ¢ çàéìàë³ ÷ýðã³. Äà ñàâåòà¢ ãýòàãà íå áûëî. Õóòêà ïðûéøëà íîâàÿ íàâàëà, óæî ç Çàõàäó - íÿìåöê³ÿ ôàøûñòû. Àëå, ïðàç òûäçåíü ïàñëÿ ïà÷àòêó âàéíû íåìöû êàëîíàé áàéêåðà¢ ïðûåõàë³, ïàï³ë³ âàäû ñà ñòóäí³ ³ ïàåõàë³ äàëåé. Óæî ïîòûì, êàëÿ õàòû áûëà íÿìåöêàÿ êàìåíäàòóðà, ó â¸ñöû ðàçìÿø÷àëàñÿ íåéêàÿ íÿìåöêàÿ ãàñïàäàð÷àÿ ÷àñòêà, òàì áûë³ ³ ñàëäàòû-³íâàë³äû, ÿê³ÿ íàøêîäç³ë³ ñàáå ô³ç³÷íà, êàá íå ³ñö³ íà âàéíó. Íåìöû ðàçäàë³ ¢ñ¸ êàëãàñíàå äàáðî ëþäçÿì. ²ëþäç³, ÿê ìàãë³, ïðàöàâàë³ çàâîëüøàãà íà ñÿáå. Æîíêà Àëÿêñàíäðà êàæà, øòî ¢ âîéñêà Àëåñü òðàï³¢, êàë³ ïðûéøë³ ñàâåòû, ðî¢íà ïðàç 3 ãàäû ïàñëÿ ïà÷àòêó âàéíû. Øýñöü ãàäî¢ ¸í áû¢ ó ñàâåöê³ì âîéñêó (1944-1950), ó Ãåðìàí³³ ç äâóìà ñàëäàòàì³ òðîå ñóòàê àõî¢âà¢ ìîñò, àô³öýðû ïðà ³õ çàáûë³ñÿ… êàë³ ¢ñïîìí³ë³, òî äàë³ 10 ñóòàê àäïà÷ûíêó. Êàë³ íà êóõí³ ïà÷àë³ñÿ íåäàõîïû õàð÷àâàííÿ ³ ñàëäàòû àáóðûë³ñÿ, òî êàìàíäç³ð çøûõòàâà¢ óñ³õ íà ïëÿöû ³ çàïûòà¢: " Õòî ñà ñëóæûâûõ áåëàðóñû?" Àëåñü ³ ÿø÷ý íåêàëüê³ ÷àëàâåê ïðûçíàë³ñÿ, õòî ÿíû (áåëàðóñà¢ ë³÷ûë³, ÿê êàçàëà æîíêà Àëåñÿ, íàéáîëüø ÷ýñíûì³ ³ ïðûñòîéíûì³), ³ áåëàðóñû ïàéøë³ ¢ñå ïðàöàâàöü íà êóõíþ, íàïðóãà ç õàð÷àâàííåì ó âàéñêîâàé ÷àñòöû áûëà çíÿòà. Ïðà¢äà, çâàííÿ âåòýðàíà âàéíû ³ íåéê³õ ³ëüãîòà¢ òàê ³ íå àòðûìà¢. Ç ðàäàñöþ åõà¢ íà äàõàõ âàãîíà¢ ç Ãåðìàí³³ ¢ ÷àñ 10 ñóòêàâàãà àäïà÷ûíêó äàõàòû, àëå ¢ õàöå Àëåñÿ ïàïÿðýäç³¢ ñóìåëüíû áåëàðóñê³ íàñòà¢í³ê àá òûì, øòî Â³öÿ Áóíü ïàí¸ñ ó ñåëüñàâåò äàíîñ ïðà âÿðòàííå äàäîìó ñûíà "âîðàãà íàðîäà". Àëåñü Ë³ïåíü ïàåõà¢ íàçàä ó âàéñêîâóþ ÷àñòêó, êàá íå çàáðàë³ ¢ òóðìó. Äàìî¢ ç âîéñêà âÿðíó¢ñÿ òîëüê³ íàïðûêàíöû 1950

Àëÿêñàíäð (Àëåñü) ²âàíàâ³÷ Ë³ïåíü ¢ ìàëàäîñö³

ãîäà. Ïàñòóï³öü ó ðàìåñíóþ âó÷ýëüíþ ö³ ìàñòàöêóþ ¸í íå ìîã, çíî¢ æà ÿê ñûí "âîðàãà íàðîäà". Ó "ÔÇÎ" Áàáðóéñêà ñïðàáàâà¢, àëå ¢ ÷àñ ìåäàãëÿäó ïðûëÿöå¢ íåéê³ çâàð'ÿöåëû ³äýîëàã ³ çà ðóêó âûê³íó¢ ãîëàãà Àëåñÿ íà ìàðîç, äîáðà, øòî ¢ äðóãîé ðóöý áûëî àäçåííå. Ö³ äàðàâà¢ ¸í ãýòûÿ ìàðàëüíà-ïñ³õàëàã³÷íûÿ çäçåê³ ¢ëàäó òðûìà¢øûì íåâóêàì? Çíåø íå ãýòà íå áûëî, êàíåøíå, â³äàöü, àëå ¢ äóøû íàê³ï àêóìóëÿâà¢ñÿ. Ïàçíåé, êàë³ âÿäîìûÿ ìàñòàê³ ¢áà÷ûë³ ÿãî ìàñòàöê³ÿ òâîðû, ó ïðûâàòíàñö³ Àëåã Áåìáåëü, ïðàïàíî¢âàë³ âó÷ûööà ¢ ³íñòûòóöå, Çà³ð Àçãóð êàçà¢, êàá òîëüê³ ñà÷ûíåííå íàï³ñà¢ íà "3" ³ ìû ïðûìåì, àëå áûëî çàïîçíà, òðýáà áûëî êàðì³öü óæî ñâà³õ äçÿöåé, ³ æîíêà íå âåëüì³ ãýòàìó ñïðûÿëà. Êîëüê³ ïðûí³æýííÿ¢, ñòðàõó ¢ æûöö³ äàâÿëîñÿ ïåðàæûöü, êàá ñòàöü àñîáàé, ÿêóþ íàðýøöå ïà÷àë³ ïàâàæàöü…

… Äîìà äàâåäàà¢ñÿ, øòî ¢ Ãàðîäí³ ïðàöóå ñâàÿê, íàï³ñà¢ ë³ñò ÿìó ³ ïðûåõà¢ ó Ãàðîäíþ, áî àä÷óâà¢, øòî ñïàêîþ íà ìàëîé ðàäç³ìå íå áóäçå. Óëàäêàâà¢ñÿ íà ïðàöó íà ýëåêòðàñòàíöûþ ìàøûí³ñòàì òóðá³íû, ïðàöàâà¢ ìàéñòðàì, ñòàðýéøûì ìàéñòðàì. Çàâî÷íà âó÷û¢ñÿ ¢ øêîëå ïðàöî¢íàé ìîëàäç³, ïîòûì ó Ìàëàäçå÷àíñê³ì òýõí³êóìå. Êóï³¢ ôàðáû ³ õàäç³¢ íà áåðàã Í¸ìàíà ìàëÿâàöü ïåéçàæû. Áàöüêà-Í¸ìàí ñòà¢ ÿìó ðîäíûì. Ïðûðîäíàÿ çäîëüíàñöü äîáðà ìàëÿâàöü ïðàÿâ³ëàñÿ ÿø÷ý ¢ ïà÷àòêîâàé øêîëå, êàë³ çà ìàëþíàê Ëåí³íà íà äîøöû ¢ ÷àñ ïðàâåðê³ ÐÀÍÀ êàëãàñ ÿìó êóï³¢ íîâóþ øàïêó. Òàìó àäç³í ç æóðíàë³ñòà¢ ñâîé àðòûêóë ïðà Àëåñÿ Ë³ïåíÿ òàê ³ íàçâà¢ "Óñ¸ ïà÷àëîñÿ ç øàïê³". Ó âîéñêó ìàëÿâà¢ ñàëäàòàì ïà ôîòàçäûìêàõ äçÿ¢÷àò, ðàá³¢ íàñöåííóþ ãàçåòó, à ¢ Ãàðîäí³ çà àôàðìëåííå ñòýíäà¢ ïàñëÿ ðàáîòû âûäçåë³ë³ ïàêîé. Àëå, êàá õóòêà íå àæàí³¢ñÿ, òî ìàãë³ á ïàêîé çàáðàöü. Æîíêó ¢çÿ¢ ñà ñâà¸é â¸ñê³, øëþá óäçÿë³¢ ³ì á³ñêóï Àëÿêñàíäð Êàøêåâ³÷. Àëåñü ³ Àëüãåðäà âûïàäêîâà ñóñòðýë³ñÿ íà Ãàðàäçåíø÷ûíå, ÿíà òîëüê³ ñêîí÷ûëà êààïåðàòû¢íû òýõí³êóì, ïàñÿáðàâàë³, ïîòûì õóòêà ³ ðàñï³ñàë³ñÿ, øëþáíàÿ ¢ñòàíîâà áûëà òàì, äçå çàðàç ê³íàòýàòð "×ûðâîíàÿ çîðêà". Ó 1953 ãîäçå íàðàäç³ëàñÿ ñòàðýéøàÿ äà÷êà. "Ãàðàäçåíñê³ ïåðûÿä" áû¢ ñàìû äî¢ã³ ³ ö³êàâû. Ìåíàâ³òà ¢ Ãàðîäí³ Àëåñü Ë³ïåíü çäàáû¢ àâòàðûòýò, ëþáî¢ ³ ïàøàíó àä ñÿáðî¢ ³ ¢ëàäû. ¨í äà êàíöà æûööÿ ñÿáðàâà¢ ç óñ³ì³, õòî ç ³ì ïðàöàâà¢ ó òûì öýõó íà ýëåêòðàñòàíöû³ ³ ¢ñ³õ ³õ ïàõàâà¢, àïîøíÿãà çà 2 òûäí³ äà ñâà¸é ñìåðö³, ÿê ï³øà Äàíóòà ßíà¢íà. Ó 60-ÿ ãàäû ìóæ Äàíóòû Á³÷ýëü Ýðûê âûïàäêîâà ìå¢ êàíòîðó ïðàç ñöåíêó ç Ë³ïåíåì. Çàòàãî ÷àñó Àëåñü Ë³ïåíü áû¢ çíà¸ìû ³ ñÿáðàâà¢ ç ñÿì'¸é Äàíóòû Á³÷ýëü. Ïàñëÿ ñìåðö³ ìóæà àïåêàâàë³ñÿ Äàíóòàé Á³÷ýëü Àëÿêñàíäð Ë³ïåíü ³ Àïàíàñ Öûõóí. Òâîð÷û ïðàöàãîë³ê Àëÿêñàíäð í³êîë³ íå àñóäæà¢ ëþäçåé, íå àáóðà¢ñÿ, íå ïàâûøà¢ ãîëàñ. ¨í í³êîë³ íå ñïàçíÿ¢ñÿ ³ í³êóäû íå ñïÿøà¢ñÿ. Í³êîë³ íå ³ðâà¢ñÿ íàïåðàä, ³ òàê³ ¸í áû¢, áàääàé, àäç³íû, ÿê ï³ñàëà ïðà ÿãî Äàíóòà Á³÷ýëü. ¨í íå ìå¢ ñâà¸é ìàéñòýðí³ àæ äà ïåíñ³³, ï³ñà¢ êàðö³íû ¢ ñâà¸é äâóõïàêà¸âàé êâàòýðû, äçå ãàäàâàë³ñÿ äçâå ÿãî äà÷ê³. À êàë³ àòðûìà¢ ìàéñòýðíþ ¢ öýíòðû ãîðàäà, òî õòî òîëüê³ òàì íå ïàáûâà¢ ç ãàðàäçåíñêàé ³íòýë³ãåíöû³, ïðûõîäç³ë³ íà êóáàê ãàðáàòû. Íàïðûêëàä, Äàíóòà ßíà¢íà ëþá³ëà ¢ ìàéñòýðí³ ìåñöà, àäêóëü áûëî íàéëåïø â³äàöü óëþá¸íóþ Êàëîæó. Ñâàå òâîðû íå ïðàäàâà¢ íà âûñòàâàõ ö³ íà âóë³öàõ, ¸í ïðîñòà ³õ ìàëÿâà¢, ³ ïà ³õ ïðûõîäç³ë³ çíà¸ìûÿ çíà¸ìûõ. Ãààáðýÿì ¸í ìàëÿâà¢ ç³ìîâûÿ ïåéçàæû, ³ ÿíû çàäàâîëåíûÿ àä'ÿçäæàë³ íà ñâàþ íîâóþ ðàäç³ìó ñà "ñíåãàì³" ç ìàëîé ðàäç³ìû - Ãàðîäí³. Ìàñòàê³ çàç³¢ëÿë³ñÿ, êàë³ äàâåäâàë³ñÿ, øòî Àëÿêñàíäð í³äçå íå âó÷û¢ñÿ, à ìå¢ ñâàþ øêîëó, ñâîé ñòûëü ³ ãóñò. Ãàðàäçåíñê³ ìàñòàê ³ ñòàðýéøû ñÿáàð, ÿê³ áû¢ íà âÿñåëë³ Àëÿêñàíäðà ³ Âîëüã³ (Àëüãåðäû) Âàëÿíö³í Ñàâ³öê³ ïàðà³¢ ÿìó çàíÿööà ðàçüáîé ïà äðýâå, ñêóëüïòóðàé ³ Àëÿêñàíäð Ë³ïåíü âåëüì³ çàõàï³¢ñÿ ãýòûì ìàá'¸ìíûì â³äàì ìàñòàöòâà. Ñêóëüïòóðà "Ãóñëÿð" ïàñëÿ øìàòë³ê³õ ì³æíàðîäíûõ âûñòà¢ òðàï³ëà ¢ ìóçåé ßíê³ Êóïàëû, æîíêà ßíê³ Êóïàëû Óëàäç³ñëàâà Ôðàíöà¢íà, ÿêàÿ íàïà÷àòêó ÕÕ ñòàãîääçÿ ç Àëà³çàé Ïàøêåâ³÷ àäêðûâàëà íà Ãàðàäçåíø÷ûíå ïàäïîëüíûÿ áåëàðóñê³ÿ øêîëû, íàáûëà "Ãóñëÿðà" ¢ Ë³ïåíÿ. ¨í çàõî¢âà¢ ÿå ë³ñòû ïàñëÿ ïåðàï³ñê³ ç ¸þ. ßãî ñêóëüïòóðíûÿ ³ ìàñòàöê³ÿ ïðàöû ïàäàðàâàíû áûë³ òàêñàìà Àëåñþ Áåëàêîçó äëÿ ÿãî ñëàâóòàãà ìóçåÿ ¢ Ãóäçåâ³÷àõ. ¨í - à¢òàð ìåìàðûÿëüíàé äîøê³ äëÿ Äîìà-ìóçåÿ Ì³õàñÿ Âàñ³ëüêà ¢ Ñê³äçåë³, äýêàðàòû¢íûõ êàìïàç³öûé ó ïàðêàõ Ãàðîäí³ ³ Ãàðàäçåíø÷ûíû (Ãóäçåâ³÷û, Ýéñìàíòû, Áåíÿêîí³, Íàâàãðóäàê, Àñòðàâåö), Áåðàñöÿ. Ñêóëüïòóðíûÿ ïàðòðýòû ñÿì'³ Ìàêñ³ìà Áàãäàíîâ³÷à çðàá³¢ äà 90-ãîääçÿ ç äíÿ ÿãî íàðîäç³íà¢. Àäë³òûÿ ³ì ìåäàë³ êóï³¢ ìóçåé ïàýòà ¢ Ìåíñêó. ¨í à¢òàð ïàðòðýòíàé ãàëåðý³ âûá³òíûõ ëþäçåé Ãàðàäçåíø÷ûíû ³ Áåëàðóñ³. Ãýòà áþñòû Âîëüã³ Ñîëàìàâàé, Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû, Êàñòóñÿ Êàë³íî¢ñêàãà, Âàëåðûÿ Óðóáëå¢ñêàãà, Ôðàíö³øêà Áàãóøýâ³÷à, ßíà ×à÷îòà, Àëà³çû Ïàøêåâ³÷, Ìàêñ³ìà Áàãäàíîâ³÷à, Ì³êàëàÿ Ãóñî¢ñêàãà, Àëÿêñåÿ Àíòîíàâà, ß¢õ³ìà Êàðñêàãà, Àðòóðà Öÿæêàãà, Àëÿêñàíäðà Øûäëî¢ñêàãà, Ðûãîðà Øûðìû…

Àëåñü Ë³ïåíü çà ïðàöàé.

Ë¸ñ Àëÿêñàíäðà Ë³ïåíÿ âûïàäêîâà ö³ ñâÿäîìà çâîäç³¢ ç âÿäîìûì³ ¢ Áåëàðóñ³ àñîáàì³. Ç Âàñ³ë¸ì Áûêàâûì Àëÿêñàíäð Ë³ïåíü ïàçíà¸ì³¢ñÿ êàëÿ ñâà¸é ïàâåòê³, äçå çàõî¢âà¢ áÿðâåíí³ äëÿ ñâà³õ ñêóëüïòóðíûõ òâîðà¢, Âàñ³ëü Áûêà¢ æû¢ òàäû ïðàç àãàðîäû íà âóë³öû ×àïàåâà. Êàë³ ¢ 1965 ãîäçå Óëàäç³ì³ð Êàðàòêåâ³÷ ïðûåõà¢ ó Ãàðîäíþ, êàá íàï³ñàöü ñâîé ðàìàí "Õðûñòîñ ïðûçÿìë³¢ñÿ ¢ Ãàðîäí³", òî âàç³¢ ÿãî ïà íàâàêîë³³ Àëÿêñàíäð Ë³ïåíü íà ñâà³ì çíàêàì³òûì "ìàñêâ³÷û".

Ðàçàì ç Ìàðûÿé ³ Àëÿêñååì Ïÿòêåâ³÷àì³, Ãåíàäçåì Êàõàíî¢ñê³ì, Ëÿâîíàì Ëóöêåâ³÷àì ³ Íîíàé Ëÿøêî¢³÷ áû¢ ó ãàñöÿõ ó ñëàâóòàé Çîñüê³ Âåðàñ. Êàë³ ïðàçà³êó Àðòóðó Öÿæêàìó áûëî âåëüì³ áëàãà ïåðàä ñìåðöþ, ¸í çàéøî¢ äà Àëÿêñàíäðà Ë³ïåíÿ… Êàë³ ñàì ëÿæà¢ ó àáëàñíîé áàëüí³öû ³ ëÿ÷û¢ ñýðöà, òî òðàï³¢ñÿ äîáðû ³ ¢âàæë³âû äîêòàð, ÿêîìó Àëÿêñàíäð Ë³ïåíü ïàäàðàâà¢ áþñòû Êàë³íî¢ñêàãà ³ Óðóáëå¢ñêàãà äëÿ àääçÿëåííÿ êàðäûÿëîã³³ àáëàñíîé áàëüí³öû. Íà æàëü, ãýòûÿ âûÿâû áåëàðóñê³õ ê³ðà¢í³êî¢ ïà¢ñòàííÿ 1863-1864ãã. ñòðà÷àíû (àá ÷ûì íå ðàç íàðàêàëà Àëüãåðäà Ë³ïåíü). Ñòðà÷àíû òàêñàìà ³ âûÿâû áåëàðóñê³õ ïåñíÿðî¢ - Êóïàëû ³ Êîëàñà, ÿê³ÿ ¢ïðûãîæâàë³ ïëÿöî¢êó êàëÿ áûëîãà ïàëàöà êóëüòóðû " Þ íàöòâà". Ö³ çàõàâàë³ñÿ äà ñ¸ííÿ òâîðû ¢ ³íøûõ ãàðàäàõ ³ ìÿñòý÷êàõ Ãàðàäçåíø÷ûíû?

(Çàêàí÷ýííå íà ñòð. 8.)

¹ 47 (1562) 25 Ë²ÑÒÀÏÀÄÀ 2021 ã.

НАША СЛОВА

Ðàçüáÿð Ñâÿòëà

(Çàêàí÷ýííå. Ïà÷àòàê íà ñò. 7.)

Ïà ¢ñ¸é Áåëàðóñ³ íå ïåðàë³÷ûöü áàðýëüåôà¢, áþñòà¢ ³ ïîìíí³êà¢, çðîáëåíûõ ðóêàì³ ñàìàäçåéíàãà íàðîäíàãà ìàéñòðà. ßê ï³øà ñïàäàðûíÿ Äàíóòà, øìàò ÿå çíà¸ìûõ ïðû æûöö³ çàìà¢ëÿë³ ñàáå ïàñìÿðòíûÿ ïîìí³ê³, à ç Ë³ïåíåì áûëî ë¸ãêà äàìà¢ëÿööà, áî ¸í ðàá³¢ òàê, ÿê ÿíû õàöåë³. Äîáðà ïàìÿòàþ, ÿê Àïàíàñ Öûõóí ðàñêàçâà¢ ïðà êðàÿçíà¢÷ûÿ ïàåçäê³ ïà íàâàêîëüíûõ â¸ñêàõ ðàçàì ç Àëÿêñàíäðàì Ë³ïåíåì, ÿê ÿíû åçäç³ë³ ðàçàì äà äóáà "ßíà ×à÷îòà", ó Ëàøó, ó ³íøûÿ ìÿñö³íû, òàêñàìà ïåðàä ñìåðöþ Àïàíàñ Öûõóí ïàêàçâà¢ ñõàâàíû íà ãàíêó ïàñìÿðòíû ïîìí³ê. Ïûòà¢, ö³ äîáðà çðîáëåíû. Ö³ íå ïðàöà ãýòà áûëà Àëÿêñàíäðà Ë³ïåíÿ? Ó Àïàíàñà Öûõóíà äààâÿëîñÿ ³ ïàçíà¸ì³ööà ç Àëÿêñàíäðàì Ë³ïåíåì, ÿê³ ìíå ïàäàà¢ñÿ íà ïåðøû ïîãëÿä çàíàäòà ñïàêîéíûì ³ çàäóìåííûì. ß íå âåäàà¢ òàäû ÿø÷ý ïðà ÿãî ñÿìåéíóþ òðàã³÷íóþ ã³ñòîðûþ…. ìàã÷ûìà ç ãýòàé ñÿìåéíàé ã³ñòîðûÿé ³ çâÿçàíû äàì³íàíòíûÿ ñâåòëûÿ êîëåðû, ÿê³õ ¸í õàöå¢ áîëüø áà÷ûöü ó æûöö³ ³ íàéáîëüø ³ì³ êàðûñòà¢ñÿ. Äà ÿãî ãàðíóë³ñÿ øìàòë³ê³ÿ ãàðàäçåíöû, áî íåéêàÿ ïðûöÿãàëüíàÿ ýíåðãåòûêà çûõîäç³ëà àä ÿãî ðàçâàæë³âàãà ³ íàäçåéíàãà, òâîð÷àãà ³ íåàáûÿêàâàãà ÷àëàâåêà äà ë¸ñà¢ ³íøûõ ëþäçåé, íàéïåðø ðîäíûõ ³ ñÿáðî¢. Íàðîäíûÿ ìàéñòðû ³ âó÷í³ ïðà ÿãî êàçàë³, øòî ¸í "Ñòâàðàëüí³ê àñÿðîäçÿ", "Ðàçüáÿð Ñâÿòëà". Ñîòí³ ÿãî ïðàö, íàéïåðø ïåéçàæû, çíàõîäçÿööà ¢ ìíîã³õ êðà³íàõ ñâåòó - ÇØÀ, Êàíàäçå, Ãåðìàí³³, ²çðà³ë³, Àðãåíòûíå… Íàðîäíû ìàñòàê, ñêóëüïòàð, ðàçüáÿð ïà äðýâå, óäçåëüí³ê ðýñïóáë³êàíñê³õ ³ ì³æíàðîäíûõ âûñòà¢ ñàìàðîäíàãà ìàñòàöòâà, ðîçíûõ êîíêóðñà¢ ³ ôåñòûâàëÿ¢, óçíàãàðîäæàíû îðäýíàì Ïðàöî¢íàé Ñëàâû ²²² ñòóïåí³ (1976), áðîíçàâûì ìåäàë¸ì "ÂÄÍÃ ÑÑÑÐ" (1960) çà ñêóëüïòóðó äà ïàýìû ßíê³ Êóïàëû "Ãóñëÿð" ³³ ìÿííûì ãàäç³íí³êàì, ìåäàë¸ì çà âûäàòíóþ ïðàöó. Ç 1957 ãîäà ñåì ðàçî¢ àá³ðà¢ñÿ äýïóòàòàì ãàðàäñêîãà Ñàâåòà äýïóòàòà¢. ×ëåíàì ÊÏÑÑ í³êîë³ íå áû¢. Ðàøýííåì Ãàðàäçåíñêàãà ãàðàäñêîãà Ñàâåòà äýïóòàòà¢ àä 8 ë³ïåíÿ 2014 ãîäà ¹ 16 çà ¢êëàä ó ðàçâ³öö¸ áåëàðóñêàé íàðîäíàé òâîð÷àñö³ Àëÿêñàíäð Ë³ïåíü çàíåñåíû ¢ Êí³ãó ñëàâû Ãàðîäí³.

Àëüãåðäà Êàíñòàíö³íà¢íà Ë³ïåíü (Ïðàêàïîâ³÷)

¨í ìàðû¢, êàá ÿãî ïàõàâàë³ íà ìàëîé ðàäç³ìå, àëå… ïàì¸ð íàðîäíû ìàéñòàð Ñâÿòëà íå äàìàëÿâà¢øû äà êàíöà ¢ëàñíóþ â¸ñà÷êó çòðàã³÷íûì ë¸ñàì - Áîðê³, ÿêàÿ çíàõîäç³ööà ¢ ñàìûì ñýðöû Áåëàðóñ³ 30 òðà¢íÿ 2006 ãîäà, ïðàç ãîä ïàñëÿ ñìåðö³ ñâàéãî ñÿáðà Àïàíàñà Öûõóíà. Íåïàäàë¸êó çíàõîäçÿööà ³õ ìàã³ëû êàëÿ ïðàäïðûåìñòâà "Àçîò".

ßãî æîíêà Àëüãåðäà Êàíñòàíö³íà¢íà, ö³ Âîëüãà, ÿê ÿå íàçûâàë³ òàêñàìà, ïàñëÿ íàâåäâàííÿ ìîã³ëàê ³ ñÿáðî¢ñê³õ ñóñòðý÷ ó ãàñö¸¢í³ ñïàäàðûí³ Ñâàô³³ Âåðàáå'¸âàé, áûëà íåøìàòñëî¢íàé, áî òðîõ³ íå äà÷óâàëà, ñêëàëà ñâàé âÿë³ê³ ñÿìåéíû ðàäàâîä, ïàìàãàëà çðàá³öü àðãàí³çàòàðàì âûñòàâó òâîðà¢ Àëåñÿ Ë³ïåíÿ ¢ ã³ìíàç³³ ¹ 1 ³ìÿ ß. Êàðñêàãà, äàïàìàãàëà ìóçåþ ï³ñàöü òðàã³÷íóþ ã³ñòîðûþ â¸ñê³ Áîðê³, âûðàáëÿöü òâàð êàìñàìîëê³ Âîëüã³ Ñîëêàìàâàé (Ñàëîìû). Ñïà÷àòêó íå àòðûìàëàñÿ, ÿê ³ ¢ Àëÿêñàíäðà, àëå ãýòà ïàäøòóðõî¢âàëà Àëÿêñàíäðà äà íîâûõ ñïðîáà¢. Íàðýøöå ñêóëüïòóðó Âîëüã³ Ñîëêàìàâàé óáà÷ûë³ ÿå ìàö³ ³ áðàò, ÿê³ÿ íåêàë³ æûë³ ïà ñóñåäñòâå ç Ë³ïåíÿì³ íà âóë³öû Ëåí³íà ³ ðàñïëàêàë³ñÿ, ïàçíà¢øû ðîäíûÿ ðûñû òâàðó ïàäïîëüø÷ûöû, çàá³òàé ôàøûñòàì³ ¢ ÷àñû ²² Ñóñâåòíàé âàéíû…

Ñÿáðû Ãàðàäçåíñêàãà ÒÁÌ, ÓÇÂ, ³íøûõ ãðàìàäñê³õ àðãàí³çàöûé, ïðîñòà çíà¸ìûÿ, íå çàáûâàþöü äàäàöü äàí³íó ïàìÿö³ ñâàòëîìó ÷àëàâåêó ç ïàêîòí³ûì áåëàðóñê³ì ë¸ñàì íà Ðàäàâ³í³öû ö³ âîñåíñê³ÿ Äçÿäû.

Àëåñü Êðîé.

Âÿðòàí íå äóäû ²ãíàòà Áóéí³öêàãà

Áà÷ûöå öûìáàëû, à ïàä ³ì³ äóäó íà ñöÿíå Ìóçåÿ ²âàíà Ëóöêåâ³÷à ¢ Â³ëüí³? Íåõòà ñêàæà - "Ãýòà ìîæà áûöü øòî çà¢ãîäíà". Ìîæà ³ òàê. Àëå äàâàéöå ç³ðíåì íà âåðø ïàýòà Ì³õàñÿ Ìàøàðû ç öûêëó "Ïàäàðîææà" ("Ðîäíû êðàé", 25.03.1933), íàï³ñàíû ç íàãîäû íàâåäâàííÿ ìóçåÿ.

XVII

Ïàêîé äðóã³... Íà ïåðøûì ïëÿíå,
Íà ñöîëå ëàïö³³ ãàðøê³
(Õàöÿ ³ ñ¸íüíåêà ñÿëÿíå
ßø÷ý äà ëàïöÿ¢ íå ¢öÿêë³).
Òàì íà ñüöÿíå äóäà, öûìáàëû
Ñïàêîéíà ö³õ³ì ³ â³ñÿöü;
²õ ÷àñ ïðàéøî¢,
² ñýðöà¢ ñüìåëûõ ³ óäàëûõ
ßíû ¢æî áîëüø íå âåñÿëÿöü.

Âåðøàâàíóþ ñïðàâàçäà÷ó ç íàâåäâàííÿ ìóçåÿ Ì³õàñÿ Ìàøàðû ïàöâÿðäæàå òàêñàìà ïîëüñê³ ÷àñîï³ñ Ñ³ãíàëû (Sygnaly nr. 75 çà 1939), ÿê³ çìÿñö³¢ äàêëàäíàå àï³ñàííå êàëåêöû³ áåëàðóñêàãà ìóçåÿ ²âàíà Ëóöêåâ³÷à. Ç ïóáë³êàöû³ äàâåäâàåìñÿ, øòî àïðà÷à äóäû, êîëåêöû³ ³ öûìáàëû, ó êàëåêöû³ ìóçåÿ áûë³ òàêñàìà æàëåéê³, ðàã³ ³ ïàñòóøûÿ òðóáû. ²õ äàðý÷û òàêñàìà áà÷íà íà ñòàðûì ôîòàçäûìêó äàíàãà çàëÿ¢ ìóçåÿ.

Äóäà ç Áåëàðóñêàãà ìóçåÿ ¢ Â³ëüí³ - ãýòà òàÿ ñàìàÿ äóäà, ÿêóþ ²ãíàò Áóéí³öê³ ïàäàðû¢ äûðûæîðó Ì³õàëó Ðàãî¢ñêàìó ïàñëÿ çàêàí÷ýííÿ ñ³ìôàí³÷íàãà êàíöýðòó êàìïàç³òàðà ³ äûðûæîðà ¢ Â³ëüí³ (12 ë³ñòàïàäà, 1910 ã). Êàë³ ¢ 1911 ãîäçå Ì³õàë Ðàãî¢ñê³ ïåðàÿçäæà¢ ç Â³ëüí³ ¢ Ïàðûæ, òî àõâÿðàâà¢ ïàäîðàíûÿ ³íñòðóìåíòû (àïðà÷à äóäû ðýäàêöûÿé "Íàøàé Í³âû" êàìïàç³òàðó áûëà ïàäîðàíàÿ òàêñàìà êîëàâàÿ ë³ðà) ó ôîíä êàëåêöû³ ²âàíà Ëóöêåâ³÷à. Ó 1921 ãîäçå òûÿ çáîðû ñòàë³ÿ ÷àñòêàé Áåëàðóñêàãà ìóçåÿ ¢ Â³ëüí³. Äóäà áûëà ñòðà÷àíà ¢ êàíöû 1944 ãîäà ïàä÷àñ ë³êâ³äàöû³ Áåëàðóñêàãà ìóçåÿ ¢ Â³ëüí³. Ìíîã³ÿ ýêñïàíàòû ÷àêà¢ íåçàéçäðîñíû ë¸ñ. Ïðàç íåêàëüê³ äç¸í ïàñëÿ àðûøòó àïîøíÿãà äûðýêòàðà ßíê³ Øóòîâ³÷à, áû¢ ïðûçíà÷àíû íîâû äûðýêòàð - Þîçàñ Ïÿòðóë³ñ, àòàêñàìà ë³êâ³äàöûéíàÿ êàì³ñ³ÿ, ó ñêëàä ÿêîé óâàéøë³ íàìåñí³ê íàðîäíàãà êàì³ñàðà àñâåòû Ì. Ìåøêà¢ñêåíå (ñòàðøûíÿ), ïðàäñòà¢í³ê ÖÊ äàöýíò ã³ñòîðûê Àëüá³íàñ Äà¢êøà-Ïàøêÿâ³÷óñ ³ äûðýêòàð ìóçåÿ Àêàäýì³³ íàâóê Ë³òî¢ñêàé ÑÑÐ êàíäûäàò íàâóê Ê. Ìÿêàñ. Ó ñêëàä êàì³ñ³³ àä ÁÑÑÐ óâàõîäç³ë³ ëþäç³ àäàðâàíûÿ àä áåëàðóñêàé êóëüòóðû. Êàì³ñ³³ ïàäçÿë³ë³ ¢âåñü çáîð íà ÷àòûðû ÷àñòê³. Ãýòàÿ ïðàöî¢íàÿ ãðóïà ïà ë³êâ³äàöû³ ìóçåÿ âûçíà÷ûëà, øòî ïðàäìåòû, ÿê³ÿ àäíîñÿööà äà ë³òî¢ñêàãà (ëåòóâ³ñêàãà) ³ àäíà÷àñîâà áåëàðóñêàãà íàðîäà¢, ïàê³äàþöü ó Ë³òâå... Áåëàðóñ³ ïåðàäàë³, àäïàâåäíà, òîå, øòî òû÷ûëàñÿ âûêëþ÷íà áåëàðóñà¢, ³ ÷àñòêó òàãî, øòî íàîãóë íå àäíîñ³ëàñÿ äà äâóõ íàðîäà¢. Áîëüøàñöü ýêñïàíàòà¢ çàñòàëàñÿ ¢ Ë³òâå, àáî òðàï³ëà ¢ Ìàñêâó. Íåêàòîðûÿ ýêñïàíàòû ¢ñ¸ æ òðàï³ë³ ¢ Áåëàðóñü. Íàïðûêëàä êîëàâàÿ ë³ðà (ïàäîðàíàÿ Ðàãî¢ñêàìó) 1809 ãîäà, ÿêàÿ òðàï³ëà ¢ çáîð Áåëàðóñêàãà äçÿðæà¢íàãà ìóçåÿ ã³ñòîðû³ Âÿë³êàé Àé÷ûííàé âàéíû, àäêóëü áûëà ïåðàäàäçåíà Íàöûÿíàëüíàìó ìóçåþ ã³ñòîðû³ ³ êóëüòóðû Áåëàðóñ³ (çàðàç Íàöûÿíàëüíû ã³ñòàðû÷íû ìóçåé Ðýñïóáë³ê³ Áåëàðóñü) ó 1957 ãîäçå.

Дар белорусскому народу

ВИЛЬНЮС. Правительство Литовской ССР решило передать в дар белорусскому народу богатейшую коллекцию музейных экспонатов Вильнюсского белорусского музея.

Музейным работникам удалось уберечь от расхищения немецкими захватчиками до 20 тысяч экспонатов и столько же книг, иллюстрирующих развитие экономики и культуры Белоруссии.

Большую ценность представляют произведения народных резчиков по дереву, белорусские народные музыкальные инструменты, старинные рукописи, рукописи и первые издания произведений белорусских писателей. (ТАСС).

Газета «Советское искусство», № 4 (936), 22 января 1945 г

Ñâàåöêàÿ ïðýñà ¢ìóäðûëàñÿ ïðàäñòà¢ëÿöü âÿðòàííå ÷àñòê³ êàëåêöû³ ÿê "Äàð áåëàðóñêàìó íàðîäó" àä "Ê³ðà¢í³öòâà Ë³òî¢ñêàé ÑÑÐ"…

Íåêàòîðûÿ æ ýêñïàíàòû áûë³ íåçâàðîòíà çí³ø÷àíû, ÿê äðà¢ëÿíûÿ ãåðáû ãàðàäî¢, çðîáëåíûÿ ßçýïàì Äðàçäîâ³÷àì. Ïà ñëîâàõ òàãà÷àñíûõ ðàáîòí³êà¢ ìóçåÿ, ³õ ïðîñòà çàãàäàë³ ñïàë³öü.

Íàñóïåðàê ìà³ì ðàíåéøûì ìåðêàâàííÿì äóäà ²ãíàòà Áóéí³öêàãà, äçÿêóé Áîãó, çí³ø÷àíà íå áûëà. Íÿäà¢íà íàòêíó¢ñÿ íà ÿå ¢ àäíîé ç íîâûõ ë³òî¢ñê³õ ïóáë³êàöûé. Äóäà çàõî¢âàåööà, ÿê ³ ìíîã³ÿ ³íøûÿ äóäû ç íàøàãà ðýã³¸íà, ó ôîíäàõ ë³òî¢ñêàãà ìóçåÿ ïàä íóìàðàì LNM EM95. ßê ³ ìíîã³ÿ ³íøûÿ äóäû, ÿíà ïðàäñòà¢ëåíàÿ àíàí³ìíà, áåç ³íôàðìàöû³ ïðà áåëàðóñê³ ìóçåé ²âàíà Ëóöêåâ³÷à. Àäíàê ñóâÿçü ç ìóçååì ïàöâÿðäæàå íåñö³ðàëüíû íàäï³ñ íà ìÿõó äóäû ***“Áåëàðóñê³ ìóçýé. Le Musee Blancruthenien à Vilna”*** (“Áåëàðóñê³ ìóçåé ¢ Â³ëüí³” - ïà ôðàíöóçñêó).

Òàê³ì ÷ûíàì ²ãíàò Áóéí³öê³ ñ³ìâàë³÷íà âÿðòàåööà äà íàñ ó 160-ãîäçå ç äíÿ ñâàéãî íàðàäæýííÿ. Öÿïåð àãóëüíûì³ íàìàãàííÿì³ òðýáà ïàäãàäàöü ÿø÷ý ïðà òîå, êàá íà ñâàå ç'ÿâ³ëàñÿ ³ íàøàÿ ¢ëàñíàÿ êîï³ÿ ãýòàé äóäû. Ïàÿðýäíå ÿå ïàäãàäç³¢ñÿ çðàá³öü ìàéñòàð Ñÿðãåé ×óáðûê, ÿê³ÿ ¢æî âûêàíà¢ òàêñàìà ³íøûÿ êîï³³ äóä ç Ãëûáîöêàãà êðàþ - "Ãëûáîöêàé äóäû" (ýêñïàíóåööà ¢ Ãëûáîöê³ì ã³ñòàðû÷íà-ýòíàãðàô³÷íûì ìóçå³) ç â¸ñê³ Âåðàöåé³ ³ ðýïë³ê³ ç äóäàðîì ç Äç³ñåíñêàãà ïàâåòà.

Â³òàëü Âîðàíà¢.

Ôîòà ç àðõ³âà Ñÿðãåÿ ×óáðûêà.

Ðýäàêòàð Ñòàí³ñëà¢ Âàöëàâà³÷ Ñóäí³ê

Çàñíàâàëüí³ê:
ÒÁÌ ³ìÿ Ôðàíöûøêà Ñêàðûíû.
Ïàñâåä÷àííå àá ðýã³ñòðàöû³ ¹ 908 àä 18 ñíåæíÿ 2009 ã. âûäàäçåíà Ì³í³ñòýðñòâàì ³íôàðìàöû³ Ðýñïóáë³ê³ Áåëàðóñü.
Àäðàñ ðýäàêöû³:
231293, Ë³ãíê³ ð-í, â. Äàë³íà.
Àäðàñ äëÿ ïàøòîâûõ àäïðà¢ëåííÿ¢:
231282, ã. Ë³äà-2, ï/ñ 7.
Å-mail: sejlawiczy@gmail.com, kajety@list.ru

Ðýäàêöûéíàÿ êàëåã³ÿ:
Ýäóàðä Àêóë³í, Àëåíà Àí³ñ³ì, Àëåñÿ À¢ëàñåâ³÷, Þðàñü Áàá³÷, Ìàðûÿ Áàðàâ³ê, Àëÿêñåé Êàðïåíêà, Ýëà Îë³íà, ²ãàð Ïðàêàïîâ³÷, Àëÿêñåé Ïÿòêåâ³÷, Ñòàí³ñëà¢ Ñóäí³ê, Ëþäì³ëà Òà¢ãåíü, Àëåã Òðóñà¢, Äçÿí³ñ Òóøûíñê³, Àëÿêñåé Øàëàõî¢ñê³.

http://nslowa.by/
http://pawet.net/ http://kamunikat.org/
http://belkiosk.by/

À¢òàðû öàëêàì àäêàçíûÿ çà ïàäáîð ³ äàêëàäíàñöü ïðûâåäçåíàé ³íôàðìàöû³. Ðýäàêöûÿ ðóêàï³ñû íå âÿðòàå.

Ãàçåòà íàäðóêàâàíà ¢ Ë³ñêàé äðóêàðí³.
231300, ã. Ë³äà, âóë. Ëåí³íñêàÿ, 23.
Âûäàâåö: Óñòàíîâà ³íôàðìàöû³ “Âûäàâåöòâà ÒÁÌ”.
Ãàçåòà ïàäï³ñàíà äà äðóêó 22.11.2021 ã ó 17.00. Çàìîâà ¹ 2683.
Àá'¸ì 2 äðóêàâàíûÿ àðêóøû. Íàêëàä 1200 àñîáí³êà¢.
Ïàäï³ñíû ³íäýêñ: 63865.
Êîøò ïàäï³ñê³: 1 ìåñ.- 2,88 ðóá., 3 ìåñ.- 8,64 ðóá.
Êîøò ó ðîçí³öó: ïà äàìî¢ëåíàñö³.